

Turvallisuussarjakuvat
turvallisuus- ja
turvataitokasvatuksen
työvälineenä Nikkilän
perhepalvelukeskuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Katja Jurvanen
Selina Marttunen
Juha-Matti Tolvanen

Lahden ammattikorkeakoulu
Koulutusohjelma

JURVANEN, KATJA
MARTTUNEN, SELINA
TOLVANEN, JUHA-MATTI:

Turvallisuussarjakuvat turvallisuus-
ja turvataitokasvatuksen työvälineenä
Nikkilän perhepalvelukeskuksessa

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 48 sivua, 7 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme tuli toimeksiantona Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalveluiden Nikkilän perhepalvelukeskuksesta. Aloitimme opinnäytetyön ideoinnin kesällä 2016, opinnäytetyön suunnitteluvaihe oli syksyllä 2016 ja toteutusvaihe keväällä 2017.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kolme turvallisuusaiheista sarjakuvaa, jotka toimivat työvälineinä turvallisuus- ja turvataitokasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli opettaa lapsia toimimaan vaaratilanteissa oikein ja näin ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja uhkatilanteiden syntymistä.

Turvallisuuskasvatuksen työvälineeksi toteutetut sarjakuvat antavat yleispätevät toimintaohjeet tulipalon ja tapaturman sattuessa. Turvataitokasvatuksen työvälineeksi toteutettu sarjakuva käsittelee sosiaalisen median vaaroja sekä yleisiä internetin käyttäytymissäntöjä.

Nikkilän perhepalvelukeskuksessa pidettiin turvallisuusohjaus, jossa olimme havainnoimassa ryhmää ohjaajan käydessä läpi turvallisuuteen liittyviä asioita sarjakuvia hyödyntäen. Tämän jälkeen keräsimme lapsilta palautteen sarjakuvista. Seuraavana päivänä haastattelimme turvallisuusohjauksen osallistuneita ohjaajia.

Asiasanat: turvallisuus, sarjakuva, ennaltaehkäisy, turvallisuuskasvatus, turvataitokasvatus, lastensuojelu

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services

JURVANEN, KATJA
MARTTUNEN, SELINA
TOLVANEN, JUHA-MATTI:

Safety comics as a tool for safety and
safety skills education in Nikkilä
family services

Bachelor's Thesis in social pedagogy work with adults 48 pages, 7 pages
of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

Our thesis was commissioned by Päijät-Häme district of welfare services for families in Nikkilä family service center. We started the idea creation of the thesis in the summer of 2016, the planning phase was in the autumn 2016 and the implementation phase in the spring 2017.

The purpose was to create three safety themed comics, which operate as tools for safety and safety skills education. The goal of this thesis was to teach children how to operate correctly in dangerous situations and thereby prevent the emergence of possible accidents and threat situations.

Comics implemented as a tool for safety education give universal instructions in case of fire and accidents. Comics implemented for safety skills education are for dealing with the dangers of social media and the general internet behavior.

Nikkilä family service center arranged a security guidance session, where we were observing the group while the instructor went through the issues related to safety by using comics as a tool. After the guidance, we gathered feedback about the comics from the children. The next day we interviewed the instructors who participated in the safety session.

Key words: safety, comic, prevention, safety education, safety skills education, child protection

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TAUSTA, TARKOITUS JA TAVOITE	6
3	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
3.1	Turvallisuus	8
3.2	Ennaltaehkäisy	10
3.3	Turvallisuuteen liittyvät lait	10
3.4	Lastensuojelu	12
4	TURVALLISUUSKASVATUS	15
4.1	Turvallisuuskasvatuksen lähtökohdat	15
4.2	Lasten tapaturmat	16
4.3	Liikennetapaturmat	17
4.4	Putoamiset, törmäämiset, kaatumiset	18
4.5	Myrkytykset	20
4.6	Paloturvallisuus lasten kanssa	20
5	TURVATAITOKASVATUS	23
5.1	Turvataitokasvatuksen historia	23
5.2	Turvataitokasvatus Suomessa	23
5.3	Sosiaalinen media	26
5.4	Lasten ja nuorten eniten käyttämät internetsisällöt	27
5.5	Turvataitokasvatus ja sosiaalinen media	28
5.6	Uudet tuttavuudet ja henkilötietojen suojele	29
5.7	Nettikiusaaminen	30
6	TURVALLISUUSSARJAKUVAN LAATIMINEN	32
6.1	Suunnittelu	32
6.2	Sarjakuvien sisällöt	33
7	AINEISTONHANKINTAMENETELMÄT	35
7.1	Aineiston hankinta	35
7.2	Havainnointi	35
7.3	Strukturoitu haastattelu	36
7.4	Jäsentelemätön haastattelu	36
8	ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS	37

9	TULOKSET	39
9.1	Turvallisuusohjaus ja havainnointi	39
9.2	Kyselylomakkeet	41
9.3	Palautekeskustelu	43
10	POHDINTA	46
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena ovat turvallisuusaiheiset sarjakuvat turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen työvälineenä lastensuojeluyksiköissä. Opinnäytetyö on tullut toimeksiantona Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalveluilta. Nikkilän perhepalvelukeskuksessa nousi keväällä 2016 esille tarve turvallisuusohjeista lapsille ennaltaehkäisemään lastensuojeluyksikössä mahdollisesti ilmeneviä vaaratilanteita. Nikkilässä haluttiin myös kehittää turvallisuusasioita niin, että lapset huomioidaan paremmin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kolme turvallisuusaiheista sarjakuvaa turvallisuus- sekä turvataitokasvatuksen työvälineiksi moninasiin lapsen kasvua ja kehitystä tukeviin tilanteisiin. Opinnäytetyön tavoitteena on opettaa lapsia toimimaan vaaratilanteissa oikein ja näin ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja uhkatilanteiden syntymistä. Turvallisuuskasvatuksen kautta lapset ja nuoret oppivat tiedostamaan turvallisuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet sekä omaksuvat elämäntavan, joka tukee heidän terveyttään ja turvallisuuttaan (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2016a). Turvataitokasvatus vahvistaa lasten omia voimavaroja ja selviytymiskeinoja, taitoja puolustaa itseään ja pitää huolta omista rajoistaan (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2015a).

Turvallisuussarjakuvat käsittelevät sosiaaliseen median käyttöön liittyviä vaaroja ja antavat ohjeistuksen lapsille, kuinka toimia tapaturman sattuessa sekä toimintaohjeet tulipalon sattuessa. Turvallisuussarjakuvien aihealueet on rajattu Nikkilän lastensuojeluyksikön työntekijöiden esille tuomiin turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin, joita lastensuojeluyksiköissä voi sattua ja jotka ovat kohderyhmälle tarkoituksenmukaisia.

Opinnäytetyömme alussa käsittelemme turvallisuuteen ja ennaltaehkäisyyn liittyvää teoriatietoa sekä turvallisuuteen ja lastensuojeluun liittyvää lainsäädäntöä. Avaamme turvallisuuskasvatuksen käsitettä sekä olemme koonneet tilastotietoa yleisimpiin lasten tapaturmiin

liittyen. Käsittelemme myös turvataitokasvatusta, sen historiaa sekä sosiaalista mediaa ja internetissä esiintyviä uhkia.

Valmiin tutkimustiedon lisäksi olemme pyrkineet toteuttamaan opinnäytetyömme mahdollisimman lapsilähtöisesti. Testasimme lähes valmiiden turvallisuussarjakuvien toimivuutta kohderyhmämme kanssa Nikkilän perhepalvelukeskuksessa 21.02.2017 järjestetyssä turvallisuusohjauksessa. Turvallisuusohjauksessa käytimme aineistonhankintamenetelminä lapsiryhmän havainnointia, kohderyhmällemme suunnattua kyselylomaketta sekä 22.02.2017 työntekijöiden haastattelua. Opinnäytetyömme lopuksi kerromme havainnoinnissa ja haastattelussa esille nousseista huomioista sekä arvioimme sarjakuvien toimivuutta turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen työvälineinä.

2 TAUSTA, TARKOITUS JA TAVOITE

Nikkilän perhepalvelukeskus on Lahden kaupungin alainen lastensuojeluyksikkö. Yksikössä on kaksi viisipaikkaista osastoa, joihin lapsia on sijoitettu avohuollon tukitoimena. Nikkilä tarjoaa myös muita avohuollon tukitoimia noin sadalle asiakkaalleen. Perhepalvelukeskukseen sijoitetut lapset ovat 3-17 – vuotiaita, mutta suurin ikäryhmä yksikössä on pääasiassa peruskouluikäisiä. Avohuollon sijoitus kestää keskimäärin 3-6 kuukautta. (Pekkarinen 2016.)

Keväällä 2016 Nikkilän perhepalvelukeskuksen työryhmässä oli pohdittu, että yksikön turvallisuusasioita voisi kehittää lapsilähtöisemmiksi. Työryhmässä oli ajateltu, että turvallisuussarjakuva olisi toimiva keino ohjeistaa lapsia toimimaan erilaisissa vaaratilanteissa. Silloin Nikkilän perhepalvelukeskuksessa ollut harjoittelija Minna Anttonen oli aloittanut sarjakuvien tekemisen (LIITE 1).

Saimme opinnäytetyömme turvallisuussarjakuvat toimeksiantona Nikkilän perhepalvelukeskuksesta syksyllä 2016. Aloittaessamme opinnäytetyön suunnittelua tapasimme Nikkilän yksikön turvallisuusvastaavan Noora Aaltosen ja keskustelimme työntekijöiden esille tuomista turvallisuutta uhkaavista tilanteista, joita lastensuojeluyksikössä voi tulla ja jotka ovat kohderyhmälle tarkoituksenmukaisia. Sarjakuvien ideoinnin mallina käytimme Anttosen toteuttamaa sarjakuvaa. Opinnäytetyömme sarjakuvien piirtämisen on toteuttanut Vesa Laari.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kolme turvallisuusaiheista sarjakuvaa turvallisuus- sekä turvataitokasvatuksen työvälineiksi. Sarjakuvat toimivat työvälineinä erilaisissa lasten kasvua ja kehitystä tukevilla menetelmissä. Opinnäytetyön tavoitteena on ennaltaehkäistä mahdollisten tapaturmien ja vaaratilanteiden syntymistä lisäämällä lasten tietoisuutta ja osaamista. Sarjakuvien moninainen käyttötarkoitus mahdollistaa aikuisen ja lapsen välille avoimempaa dialogia turvallisuutta uhkaavista tilanteista sekä niiden ennaltaehkäisystä. Sarjakuvatuotosten tavoitteena on toimia turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen työvälineinä,

joiden avulla voidaan vaikuttaa lapsen turvallisuusasenteisiin, edistää ja kehittää lapsen itsetuntemusta, itsearvostusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä hyviä kaverisuhteita.

3 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Turvallisuus

Turvallisuus on käsitteenä monimuotoinen, sillä sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Turvallisuus voidaan käsittää yksilön tai ryhmän tilaksi, jossa on mahdollisimman vähän asioita, jotka uhkaavat ihmisen minuutta tai synnyttävät pelkoa, häpeää, syyllisyyttä ja arvottomuuden tunnetta (Lajunen, Ahl, Andell, Laakso & Ylenius-Lehtonen 2015, 12). Hurme ja Kyllönen ovat määritelleet turvallisuuden olevan tunne, joka sisältää myönteisen käsityksen nykyhetkestä ja tulevaisuudesta, jossa yksilöllä on varmuus siitä, että hän selviytyy tulevasta (2014, 24). Uhkia ennakoimalla sekä ennaltaehkäiseviä toimia kehittämällä voidaan vaikuttaa varmuuteen selviytymisestä. (Hurme & Kyllönen 2014, 24.) Turvallisuus on jokaisen ihmisen perusoikeus, ja sen perusta luodaan jo lapsuudessa ja osaamista kehitetään edelleen aina nuoruudesta aikuisuuteen asti (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015b). Opinnäytetyössämme käsittelemme turvallisuutta fyysisen ja henkisen turvallisuuden näkökulmista.

Fyysisen turvallisuuden muodostavat tilaturvallisuus sekä fyysinen koskemattomuus. Fyysistä turvallisuutta luodaan ohjeilla ja säännöksillä, joita toimintaympäristöissä on näkyvissä, kuten esimerkiksi poistumistiet ja niiden turvallisuus. Henkiseen turvallisuuteen sisältyvät sosiaalinen, psyykinen sekä pedagoginen turvallisuus. Sosiaalista turvallisuutta on lapsen ja nuoren mahdollisuus kasvaa ja kehittyä omana itsenään osana yhteisöä. Sosiaalisen turvallisuuden tärkeitä elementtejä ovat kokemukset vertaisryhmään kuulumisesta sekä osallisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Psyykkiseen turvallisuuteen liittyvät ympäristön ilmapiiri sekä vuorovaikutukseen ja toimintaan liittyvät asiat, kuten esimerkiksi aikuisen toiminnan johdonmukaisuus ja ennakointi sekä mahdollisuus avun saamiseen. Pedagoginen turvallisuus muodostuu oppimiseen ja opetustilanteisiin liittyvistä tekijöistä ja ratkaisuista. Näiden fyysisen sekä henkisen turvallisuuden osa-alueiden kokonaisuudesta

syntyy emotionaalinen turvallisuus, joka on yksilön kokema turvallisuuden tunne. (Hurme & Kyllönen 2014, 28–29.)

Myös psykologisissa suuntauksissa turvallisuus ilmenee ihmisen perustarpeena. Maslow (1987) määrittelee ihmisen tarpeet perushierarkiamallin avulla, jossa on viisi porrasta. Perustarpeet tulee tyydyttää, jotta voidaan päästä seuraavalle portaalle. Maslowin tarvehierarkiamallissa turvallisuus on seuraavana portaana heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Turvallisuus psykologisena tarpeena koostuu muun muassa ahdistuksesta tai pelosta vapautumisesta sekä fyysisestä turvallisuudesta ja tasapainosta, joissa yhteisöllinen ja tuttu ympäristö edesauttavat turvallisuutta. (Piirainen 2011, 8-9.)

Kun lähdetään rakentamaan lapsen turvallisuutta, sen tärkeitä lähtökohtia on kehittää itsehillinnän keinoja sekä läheisten turvaa. Vaikka lapsi on riippuvainen aikuisesta ja tarvitsee aikuisen huolenpitoa, se ei poissulje hänen haluaan ja kykyään autonomiaan ja tilanteiden itsenäiseen hallintaan, vaan autonomia ja tarvitsevaisuus tukevat toisiaan ja kehittyvät vastavuoroisessa suhteessa. Aikuisen läheisyys tarjoaa turvaa ja tukea joka kehittää lapsen kykyä itsenäiseen hallintaan. Ympäristöltä saatu tuki on sitä keskeisempi, mitä nuoremasta lapsesta on kyse. (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen, Ylenius-Lehtonen 2012, 22.)

Turvallisuus, luottamus ja käsitys itsestä ja itsenäisyydestä ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen tuotteita. Niin myös turvattomuuden kokemus ja epäluottamus omaan itseen kehittyy vuorovaikutuksessa läheisten ihmisten kanssa. Turvattomuus syntyy, kun ihminen kohtaa jotain käsittämätöntä ja ylivoimaista, jonka suhteen hän tuntee voimattomuutta, avuttomuutta tai neuvottomuutta. (Lajunen ym. 2012, 22.) Turvallisuus on myös yksi toimivan ryhmän perustekijä, joka vaikuttaa ryhmässä viihtymiseen ja toiminnan sujuvuuteen (Hurme & Kyllönen 2014, 15). Kun puhutaan turvallisuudesta ja turvattomuudesta, voidaan käsitteillä tarkoittaa fyysistä eli objektiivista tai psyykkistä ja kokemuksellista eli subjektiivista tilaa. Subjektiivinen turvallisuus on riippumaton objektiivisen

turvallisuuden tasosta. Ihmisellä voi siis olla turvaton olo, vaikka mikään ei todellisesti uhkasi hänen minuuttaan. (Lajunen ym. 2012, 21.)

3.2 Ennaltaehkäisy

Ennaltaehkäisyn ensimmäisenä vaiheena on tunnistettava vaaratekijät. Vaaratekijöiden tunnistamisella pystytään vaikuttamaan tehokkaimmin niiden syntymiseen, ennaltaehkäisyyn sekä onnettomuuksien vähentämiseen. Tapaturmien ehkäisytyö voidaan jakaa kahteen ryhmään: toimiin, joilla rohkaistaan ja vahvistetaan yksilön omaa toimintaa itsensä ja muiden suojelemiseksi, sekä toimiin, jotka suuntautuvat väestöön yleisellä tasolla ja joilla pyritään luomaan turvallisuutta laajemmin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2016b.) Opinnäytetyömme tavoite on vaikuttaa lasten tietojen ja taitojen kehittymiseen ennaltaehkäisevän kasvatustyön kautta niin, että he tunnistaisivat vaaratekijät sekä oppisivat toimimaan oikein tilanteissa jotka saattavat uhata lasten fyysistä tai psyykkistä turvallisuutta.

Ennaltaehkäisyn toteuttamiseen on olemassa erilaisia strategioita, joista yleisimmät ovat kasvatus, ympäristön ja tuotteiden suunnitteleminen ja muutokset sekä säännöt ja säädökset. Strategioita voi käyttää yksinään, mutta niiden on huomattu toimivan tehokkaimmin yhdessä, kuitenkin ottaen huomioon kohderyhmä ja tarpeet. Ennaltaehkäisyn onnistumisen tärkeitä elementtejä ovat kohderyhmän mukanaolo suunnittelussa, osallistuvuus sekä asiantuntijatieto. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008, 23.) Uhka- ja vaaratilanteiden ennakoinnin ja ennaltaehkäisyn tulee olla kasvattajan työhön oleellisesti kuuluva osa (Hurme & Kyllönen 2014, 16). Näin ollen lastensuojeluyksiköiden tulee lisätä ja kehittää ennaltaehkäisevää kasvatustyötä sekä kehittää erilaisia työvälineitä joiden avulla asiakkaita voidaan osallistaa ennaltaehkäisyn toteuttamisessa.

3.3 Turvallisuuteen liittyvät lait

Turvallisuudesta huolehtiminen kasvatusympäristöissä on merkitty erilaisiin lakeihin ja ohjeistuksiin. Turvallisuus on merkitty muun muassa perustuslakiin, perusopetuslakiin, lastensuojelulakiin sekä lakiin

rinnastettavaan lasten oikeuksien sopimukseen. Aikuisen näkökulmasta turvallisuus on merkitty myös työturvallisuuslakiin. (Hurme & Kyllönen 2014, 26.)

Perustuslain (731/1999, 7§) mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perusopetuslain (628/1998, 29 §) mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007, § 1). Lasten oikeuksien sopimuksen kolmas artikla määrittää, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa (LOS 3.artikla). Turvallisuuteen liittyvät asiat ovat usein mainittu yksikön turvallisuuskansiossa, johon tulisi sisältyä esimerkiksi palo- ja pelastussuunnitelma sekä kriisiviestintäsuunnitelma. (Hurme & Kyllönen 2014, 26.)

Pelastuslaki (379/2011) määrittelee pelastussuunnitelman sisältöä sekä määrää mitä pelastussuunnitelmasta tulee vähintään löytyä. Pelastuslain 15 § vaatii että pelastussuunnitelmassa tulee olla selostus:

- vaarojen ja riskien arvioinnin johtopäätelmistä
- rakennuksen ja toiminnassa käytettävien tilojen turvallisuusjärjestelyistä
- asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi
- mahdollisista muista kohteen omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä.

Turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön toteutumiseksi toimintayksiköissä ennakoidaan tapahtumia ja kehitetään toimintamalleja ja tapoja, joilla

ehkäistään havaittuja riskejä ja parannetaan turvallisuutta (Hurme & Kyllönen 2014, 61). Turvallisuudesta huolehtiminen on jokaisen työntekijän vastuulla päivittäisissä rutiineissa, joiden olennaisiin asioihin kuuluvat asioiden suunnittelu ja toimenpiteet ennen kuin onnettomuuksia sattuu. Onnettomuustilanteissa työntekijöiden ja asukkaiden toiminta on ratkaisevan tärkeää, jolloin on oltava valmiutta toimia onnettomuustilanteissa. (Nikkilän perhepalvelukeskuksen pelastussuunnitelma 2015.)

Nikkilän perhepalvelukeskukseen on nimetty ja koulutettu turvallisuusasioista vastaava henkilö. Turvallisuusvastaavan tehtävänä on päivittää pelastussuunnitelma vuosittain ja tarvittaessa oleellisten tietojen muuttuessa. Oikein laadittua ja ylläpidetty pelastussuunnitelma ei ole koskaan valmis. (Nikkilän perhepalvelukeskuksen pelastussuunnitelma 2015.)

3.4 Lastensuojelu

Lastensuojelua määrittelee lastensuojelulaki. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan siten, että viranomaiset tekevät asiakassuunnitelman, järjestävät avohuollon tukitoimia sekä tarvittaessa lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton lastensuojeluyksikköön. Lastensuojelun piiriin kuuluvat myös sijaishuollon ja jälkihuollon asiakkuudet. Kunnat voivat myös tehdä ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään. (Räty 2015, 8.) Lapsen huolehtimisesta ja kasvatuksesta ovat ensisijaisesti vastuussa vanhemmat tai muu huoltaja. Kunnan velvollisuus on huolehtia lapsista ja heidän perheestään, jos lapsen kasvu ja kehitys ovat vaarassa eivätkä lapsen vanhemmat voi huolehtia lapsestaan riittävästi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 2§.)

Sijoitus avohuollon tukitoimena tulee kyseeseen, kun lasta ei voida lapsen edun mukaisesti sijoittaa yhdessä vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Avohuollon tukitoimen sijoituksen edellytyksenä on, että lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi on välttämätöntä sijoittaa lapsi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 37.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimina voidaan käyttää myös muitakin keinoja kuin sijoitusta kodin ulkopuolelle. Tukitoimina tulee huomioon ottaa:

- tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen
- lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä
- lapsen kuntouttamista tukevia hoito- ja terapiapalveluja
- tehostettua perhetyötä
- perhekuntoutusta
- muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia.

Lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja lasten päivähoito on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut asiakassuunnitelmassa. Tämän luettelon tarkoitus ei ole rajata avohuollon tukitoimia vaan se toimii esimerkinomaisena luettelona. Luettelon tarkoitus on pikemminkin velvoittaa käyttämään ja etsimään kullekin lapselle ja perheelle sopivin tukimuoto. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 36; Ikonen 2013, 133–134.)

Lastensuojeluyksiköihin lukeutuvat lastenkodit, koulukodit, nuorisokodit, vastaanottokodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset.

Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät valtio, kunnat ja yksityiset yhteisöt. Laitoshoitoa pidetään silloin parhaimpana ratkaisuna, kun se on hyvin hoidettua ja lapsen sekä perheen välille kuuluu kiinteää työskentelyä ja tiivis yhteydenpito. Laitoshoito on myös hyvä sijoitusmuoto, jos sijoitus on väliaikainen. Perhehoito pyritään järjestämään pitkäaikaisessa sijoituksessa, mutta se ei ole aina mahdollista esimerkiksi lapsen erityisen vaikeahoitoisuuden vuoksi. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Nikkilän perhepalvelukeskuksessa on avohuollon tukitoimena sijoitettuja lapsia, jotka ovat pääosin peruskouluikäisiä. Nikkilässä palvelu perustuu vapaaehtoisuuteen. Kahden kuntoutuksen ja arvioinnin asukasosaston lisäksi Nikkilä tarjoaa myös muita avohuollon tukitoimia noin sadalle asiakkaalleen. Nikkilän perhepalvelukeskus tarjoaa lyhytaikaisen perhehoidon koordinoitua ja tukea muun muassa valvottujen ja tuettujen tapaamisten muodossa sekä lastensuojelun perhetyötä. (Pekkarinen 2016.)

4 TURVALLISUUSKASVATUS

4.1 Turvallisuuskasvatuksen lähtökohdat

Turvallisuuskasvatus on opetusta, jonka sisältö käsittää turvallisuuden eri muotoja. Turvallisuuskasvatuksen tavoite on edistää turvallista arkea ehkäisemällä tapaturmia, sekä lasten ikä ja kehitysvaihe huomioiden, tuottaa lapsille sellaisia tietoja ja taitoja, joita he voivat myös myöhemmin elämässään hyödyntää. (Lindfors 2012, 20.) Mannerheimin lastensuojeluliiton (2016) mukaan lapsuuden ja nuoruuden aikana omaksutaan sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka vaikuttavat koko loppuelämän turvallisuuskäyttäytymiseen. Tapaturmat aiheuttavat lapsille ja nuorille vuosittain suuren määrän eriasteisia terveyden menetyksiä ja ovat edelleen alle 25-vuotiaiden yleisin yksittäinen kuolinsyy (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b; 2009, 23).

Turvallisuuteen vaikuttavia tapaturmia voivat olla esimerkiksi kaatumiset, törmäämiset, putoamiset, myrkytykset tai tukehtumiset. Keskeistä on tunnistaa kunkin tapaturman osalta sen syntyyn yhteydessä olevat syy- ja olosuhdetekijät sekä ympäristön sekä yksilön ominaisuuksien merkitys, kuten ikä, sukupuoli ja olotila. Turvallisuuskasvatuksessa tapaturmien riskiä lisäävien ja niiltä suojaavien tekijöiden käsittely on tärkeää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a.)

Opinnäytetyössämme olemme valinneet turvallisuuskasvatuksen sarjakuvien aiheiksi toiminta- ja poistumisohjeet tulipalon syttyessä sekä yleispätevät toimintaohjeet tapaturmille. Koska turvallisuussarjakuvat toimivat työvälineenä turvallisuuskasvatuksessa, ei sarjakuvien sisällöt käsittele tapaturmia aiheuttavia riskitekijöitä vaan antavat lapsille yleispäteviä toimintaohjeita.

Osallistaminen on merkittävä osa turvallisuuskasvatusta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a). Turvallisuussarjakuvien tarkoituksena on herättää aktivoivaa keskustelua ohjaajan ja lapsen välille. Keskustelussa voidaan osallistaa lapsia pohtimaan esimerkiksi sitä, kuinka

tapaturmariskejä voidaan vähentää, miksi toimintaohjeet ovat tärkeä muistaa sekä millaisia seurauksia toiminnasta voi olla itselle ja muille. Turvallisuuskasvatuksen kautta lapset kehittävät tietoa ja taitoa, joita he voivat hyödyntää erilaisissa vaaratilanteissa myös lastensuojeluyksikön ulkopuolella kuten kotona tai koulussa.

4.2 Lasten tapaturmat

Tapaturmat, väkivalta ja itsemurhat ovat yleisin kuolinsyy Suomessa alle 25-vuotiailla, joten kyse on merkittävästä kansanterveysongelmasta. Tapaturmakuolemat muodostavat 1–24-vuotiailla pojilla 40 prosenttia ja tytöillä 30 prosenttia kaikista tämänikäisten kuolemista. Muissa ikäryhmissä tapaturmien merkitys kuolemanaiheuttajana ei ole läheskään näin suuri. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 23.) Vuosina 2010–2012 koulu- ja opiskeluaikaisille (7–19-vuotiaille) sattui vuosittain keskimäärin 50 kuolemaan ja 9 100 sairaalan vuodeosastohoitoon johtanutta tapaturmaa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016c).

Alle 10-vuotiailla tapaturmat sattuvat yleensä pihalla tai kotona. 10–14-vuotiailla tapaturmia aiheutuu eniten vapaa-ajalla esimerkiksi liikuntaharrastuksissa tai muun vapaa-ajan vieton yhteydessä ja toiseksi eniten kotona. (Koskinen 2009; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016c.) Yleisimmät kotitapaturmat ovat putoamiset ja kaatumiset, joita sattuu leikkiessä ja juostessa. Toiseksi yleisimpiä tapaturmia aiheuttavat erilaiset esineet, jotka leikkaavat, pistävät tai polttavat. Myrkytykset ovat kolmanneksi yleisimpiä tapaturmia lapsilla. (Koskinen 2009.)

Tapaturmia on mahdollista ehkäistä monin eri tavoin. Ennaltaehkäisyssä on huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso. Eri ikävaiheissa erilaiset tapaturmat ovat yleisiä, joten lapsen kasvaessa vaaratilanteet muuttuvat. Vanhempien ja kasvattajien tulee tuntee eri ikävaiheisiin liittyvät tapaturmien ehkäisykeinot ja soveltaa niitä tilanteisiin sopiviksi. (Markkula & Råback 2009, 166.) Turvallisuuteen liittyvät käsitykset, asenteet ja käytännöt siirtyvät perheenjäseniltä toisille, ja erityisesti lapset omaksuvat

turvallisuuskulttuuria, toimintatapoja ja asenteita vanhemmiltaan jo varhaisessa vaiheessa (Tiirikainen 2009, 81).

4.3 Liikennetapaturmat

Liikenne on yksi keskeinen vakavien tapaturmien aiheuttaja.

Alakouluikäisillä suurin osa onnettomuuksista tapahtuu kevyessä liikenteessä, kun yläkouluikäisillä yleisimpiä ovat mopo-onnettomuudet. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2016c.) Liikennetapaturmat johtavat lapsilla ja nuorilla muita tapaturmia tavallisemmin kuolemaan (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 9). Kyse on siis hyvin keskeisestä turvallisuuden edistämisen ja tapaturmien ehkäisyn kentästä.

Lapsen itsenäisyyttä liikenteessä lisää kouluun meno. Tässä iässä lapsen toimintatapoihin vaikuttavat uskomukset kavereiden asenteista ja toimintatavoista. Tutkimusten mukaan lapset käyttäytyvät huonommin esimerkiksi katua ylittäessään, jos kaverin asenteet kadunylitykseen koetaan kielteisinä – riippumatta siitä, miten tämä kadun todellisuudessa ylittää. 7-8-vuotiaiden on vielä vaikeaa arvioida ajoneuvon nopeutta ja etäisyyttä. Riskejä ei välttämättä havaita oma-aloitteisesti vaan silloin, kun niihin pyydetään kiinnittämään huomiota. Vielä 9-10-vuotiaillakaan riskien havaitseminen ei ole kehittynyt aikuisen tasolle. (Liikenneturva 2016.)

Aikuisten kanssa liikkeessaan lapset voivat jättää vastuun turvallisuudesta aikuiselle, ja vielä 7–11-vuotiaatkin lapset jättävät lähestyvän liikenteen tarkistamatta liikkeessaan aikuisen seurassa. Itsenäisesti liikkeessaan 7–11-vuotiaat eivät kuitenkaan pidä itseään aikuisia osaamattomampina. 10–12-vuotiaille ryhmäpaine voi saada lapsen tekemään asioita toisin liikenteessä – esimerkkinä pyöräilykypärän käytön yleistävä lopettaminen 12-ikävuoden tienoilla. (Liikenneturva 2016.)

Nuorilla liikenteen henkilövahingot liittyvät toisenlaisiin riskitekijöihin kuin lapsilla. Heillä taidot ja valmiudet liikenteessä toimimiseen ovat jo karttuneet, mutta ongelmat löytyvät motivaatiosta. Oman ikäryhmän epäviralliset säännöt saattavat olla aikuisten ja yhteiskunnan sääntöjä

tärkeämpiä. Nuorilla liikkuminen liikenteessä on tapa viettää aikaa, lasten liikkuminen taas selvemmin on vielä siirtymistä paikasta toiseen.

(Terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 28.)

12-14 -vuotiailla impulssien ja tunteiden säätely on vasta kehittymässä. Ryhmään kuulumisen tarve on suuri, eikä kavereiden vaikutuksen vastustaminen juuri kehity. Toiminnan seurauksia ei juuri osata ajatella, vaikka oman toiminnan tarkastelun taidot kehittyvät. Nuori liikkuu entistä enemmän sekä koulu- että vapaa-ajan matkoilla. Moottoriajoneuvoja tulee kaveri- tai tuttavapiiriin, ja joillekin myös päihteiden käytön aloittaminen tekee tuloaan. Riskinotto ja kokeilunhalu alkavat tässä iässä näkyä enemmän, ja se säilyy pojilla yleensä tyttöjä pidempään.

Riskikäyttäytymiseen tulee puuttua ajoissa, jotta siitä ei tule pysyvää.

(Liikenneturva 2016.)

Liikennetapaturmien ennaltaehkäisyyn voidaan vaikuttaa reitti- ja kulkutapavalinnoilla, liikennesääntöjen hallitsemisella sekä turvavälineiden käytöllä. Vaaranpaikat tulisi tarkistaa säännöllisesti ja muistuttaa, että ne voivat vaihdella vuodenaikojen mukaan. Vaaranpaikkoihin tulee tarttua tehokkaasti, jolloin voidaan pienentää tapaturmariskejä. (Markkula & Råback 2009, 168–169).

Aikuisen on tärkeä asettaa nuorelle rajoja ja selkeitä sopimuksia myös liikenteessä ja valvoa, että niitä noudatetaan. Tutkimukset osoittavat, että vanhemmilla on suuri vaikutus nuorten käyttäytymiseen liikenteessä - myös omalla esimerkillään. Vanhemman ohjauksen ja valvonnan tehtävät ovat edelleen tärkeitä: nuoren tulee oppia liikenteen perustiedot ja taidot ja aikuisen tehtävänä on herättää nuoren vastuullisuuden tunne.

(Liikenneturva 2016.)

4.4 Putoamiset, törmäämiset, kaatumiset

Kaatumiset ja putoamiset johtavat tavallisimmin sairaalan vuodeosastohoitoa vaativiin vammoihin. Suuri osa kaatuessa ja törmätessä syntyneistä vammoista sattuu liikuntatilanteissa. Putoamiset

ovat tyypillisiä lapsille ja niitä sattuu useimmin vapaa-ajan ja kodin ympäristöissä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 9.)

Putoamiseen liittyvät tapaturmat ovat alle 13-vuotiailla tavallisempia kuin tätä vanhemmilla. Kaatumiset puolestaan yleistyvät lapsen liikkuvuuden lisääntyessä. Kaikkiaan kaatumisista, putoamisista ja törmäämisistä johtuvat hoitajakset ovat tavallisempia pojilla kuin tytöillä. Ilmiönä kaatumis- ja putoamistapaturmat ovat Suomessa melko vähän tutkittuja varsinkin lasten ja nuorten osalta, ja tietoa niihin yhteydessä olevista tekijöistä on heikosti olemassa. Liikuntatapaturmat ovat Suomen suurin vammoja aiheuttava tapaturmatyyppi, ja lisääntyneen vapaa-ajan myötä niiden määrä on edelleen kasvussa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 40.)

Monet kaatumiset, törmäämiset sekä putoamiset tapahtuvat peruskouluikäisillä liikuntaa harrastaessa. Oikea ennaltaehkäisy keino näissä tilanteissa on lisätä liikunnan turvallisuutta. Lapsille tulisi kertoa eri lajeihin liittyvistä mahdollisista riskitekijöistä sekä tehokkaista keinoista niiden ehkäisyyn. Liikuntaa harrastaessa on tärkeää huolehtia selkeistä pelisäännöistä sekä asianmukaisista ja sopivankokoisista liikuntavälineistä. Vammojen uusiutumisen riskien pienentämiseksi tulee myös muistaa, ettei lapsi palaa liian nopeasti rasittavan liikunnan pariin. (Markkula & Råback 2009, 168.)

Kaatumisten uskotaan olevan vain ikääntyvien ongelma, mutta kaatumisia tapahtuu kaikissa ikäryhmissä. Vaikka suurin kaatumisen riski on iäkkäillä, myös yli 5-vuotiailla, ne ovat merkittävä tapaturmainen sairaalajakson aiheuttaja. Kaatumisien ehkäisy alkaa vaarojen tunnistamisesta, ja niiden ehkäisyssä vastuu on ihmisellä itsellään, lähiympäristöllä, viranomaisilla sekä ammattityöntekijöillä. Kaatumisien ehkäisyyn vaaditaan eri tahojen yhteistyötä. (Tiirikainen, Salmela & Sihvonen 2009, 129–130.) Kaatumisen ehkäisyyn on monia eri keinoja, esimerkiksi ympäristön esteettömyydestä huolehtiminen, katujen kunnossapito, sekä sääolosuhteista ja turvallisista kulkuväylistä tiedottaminen (Tiirikainen ym. 2009, 120).

4.5 Myrkytykset

Myrkytykset ovat lapsilla ja nuorilla tavallisia. Eri-ikäisten myrkytykset poikkeavat luonteeltaan toisistaan. Elinympäristömme hyvinkin tavalliset aineet, kuten alkoholi, lääkkeet, puhdistusaineet, torjunta-aineet, tupakka ja tietyt kasvit ja sienet voivat olla lapsille ja nuorille vahingollisia.

Myrkyllinen aine voi joutua elimistöön useita reittejä: nielemällä, hengittämällä ja ihon läpi. Myrkytyksen vakavuuteen vaikuttaa niin nautittu aine, sen määrä, nauttimistapa kuin oikeiden ensiaputoimien nopeuskin. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 43–44.)

Pienten lasten ja murrosikäisten myrkytykset hoidetaan tavallisesti sairaalan vuodeosastolla tai ensiapukäynneillä, kun taas vanhemmilla nuorilla myrkytykset johtavat useammin kuolemaan. Pienten lasten myrkytykset ovat yleensä tahattomia. Niiden taustalla ovat tavallisimmin lääkkeet ja lääkkeenomaiset aineet sekä kodin kemikaalit. Murrosikäisillä ensimmäiset alkoholikokeilut johtavat myrkytyksiin ja sairaalahoitoon. Nuorten kuolemantapaukset ovat useimmiten seurausta altistumisista morfiinijohdoksille tai psykodysleptisille lääkkeille. Pojat ja nuoret miehet ovat tyttöjä ja nuoria naisia alttiimpia myrkytyskuolemille. Pojilla tilastoissa näkyvät päihtymistarkoituksessa nautittujen aineiden yliannostuksesta seuranneet kuolemat. Tyttöillä puolestaan myrkytysitsemurhat ovat poikia tavallisempia. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2009, 9-10, 44.)

Lasten ulottuvilta pitäisi poistaa vaarallisia ainesosia sisältävät tuotteet, kuten esimerkiksi lääkkeet, alkoholi sekä tupakkatuotteet. Lapsella jo selvästi pienempi määrä alkoholia kuin aikuisella voi johtaa myrkytykseen. 12–14-vuotiaiden päihdekasvatukseen tulee kiinnittää huomiota ja vanhemman puuttumisella lapsen alkoholin käyttöön voi olla suuri merkitys. (Markkula & Råback 2009, 169.)

4.6 Paloturvallisuus lasten kanssa

Lasten tulitikkuleikeistä syttyy vuosittain useita tulipaloja. Tuli kiehtoo pieniä lapsia, joten heitä tulee opettaa jo pieninä käsittelemään tulta

oikein. (Pelastustoimi 2007.) Paloturvallisuus lasten kanssa koostuu kolmesta osasta: ensimmäisenä toimitaan niin, ettei tuli pääse irti, toisena havaitaan palo mahdollisimman pian ja kolmas osio on toimia oikein tulipalossa. Lapsen turvallisuus on aina etusijalla ja vanhempien vastuulla. (Suomen puolustusalan keskusjärjestö 2017a.)

Tulipalo saattaa olla todella nopea ja raju. Vaikka liekkejä ei näkyisi tai ne ovat pienet, palo tuottaa todella nopeasti hengenvaarallisen määrän tappavaa savua. (Suomen puolustusalan keskusjärjestö 2017b.) Tulipalon uhrin kuolevat yleensä hähkään ja myrkyllisiin savukaasuihin – eivät liekkeihin ja kuumuuteen. Hähkä on vaarallista, koska se on myrkyllistä, se on hajuton, mauton ja väritön kaasu, joten sitä on erittäin vaikea havaita. (Pelastustoimi 2007.)

Lapselle on tärkeää opettaa, että jos hän huomaa tulipalon tai jos palovaroitin alkaa huutaa, ainoa oikea suunta on suunnata turvaan. Lapsille on erityisen tärkeää opettaa, että palon syttyessä ei missään tapauksessa pidä mennä piiloon pöydän alle tai komeroon, vaan palavasta asunnosta pitää poistua ulos niin nopeasti kuin mahdollista. (Pelastustoimi 2007; Suomen puolustusalan keskusjärjestö 2017b.) Haastavaa saattaa olla opettaa lasta ymmärtämään, että turvaan on lähdeittävä siinäkin tapauksessa, että lapsi on itse sytyttänyt palon esimerkiksi tulitikkuleikeillä. Syyllisyydentunto saattaa peittää alleen hyvät opetukset. Teini-ikäisille voi opettaa alkusammutustaitoja, mutta pienemmille lapsille selkeintä on opettaa poistuminen turvaan. (Suomen puolustusalan keskusjärjestö 2017b.)

Tulipalotilanteeseen joutuessa tulee pyrkiä pois savun täyttämästä huoneesta turvaan ryömien lattian rajassa. Savu nousee aina ylöspäin, joten sen ja kuumuuden alapuolella riittää happea kauemmin. Tulipalon roihutessa lämpötila voi olla hartioden korkeudella 700 astetta, mutta polvien korkeudella vasta sata astetta. Paksu villahuopa suojaa kuumuudelta. (Pelastustoimi 2007.) Mikäli pakoreitillä on suljettu ovi, ennen sen avaamista on varmistettava, palaako oven toisella puolella. Jos ovi tuntuu kuumalta, sen takana palaa, tällöin poistumiselle on valittava

toinen reitti. Huoneesta poistuessa on suljettava kaikki ovet. Ne hidastavat palon leviämistä ja näin saadaan enemmän aikaa toimia. Jos ovi ei ole lämmin, tulee sitä raottaa varovasti ja jatkaa etenemistä lattian rajassa. Matalalla savukerroksen alla on mahdollista hengittää. Kun palavasta rakennuksesta on turvallisesti ulkona, tulee soittaa hätänumeroon 112 ja opastaa palokunta paikalle. (Pelastustoimi 2007.)

5 TURVATAITOKASVATUS

5.1 Turvataitokasvatuksen historia

Kidscape on, vuonna 1985, psykologi Michele Elliottin kehittämä ohjelma ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Kidscapen keskeisen ajatuksen mukaan kaikilla lapsilla on oikeus tietoon ja taitoihin, jotka edesauttavat heidän turvallisuuttaan sekä oikeus itsenäisyyteen sekä tunteiden ja huolien ilmaisuun. Jokaisen aikuisen velvollisuus on pitää lapset turvassa, kuunnella lasten huolia ja murheita sekä ottaa ne vakavasti. (Kidscape 2017.)

Kidscape kehitti ensimmäisen valtakunnallisen ohjelman lapsille, joka käsitteli lasten henkilökohtaista turvallisuutta. Kahden vuoden kyselytutkimus osoitti, että pääasiallisesti lapsiin kohdistuvat uhat eivät tulleet tuntemattomien ihmisten aiheuttamasta vaarasta, ”stranger danger”, vaan perheen, ystävien ja koulukavereiden piiristä. Kyselyssä kiusaaminen mainittiin useaan otteeseen. Tutkimustulokset edistivät järjestöä kehittämään ohjelmia ja julkaisuja ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Kidscape 2017.)

5.2 Turvataitokasvatus Suomessa

Vuonna 1991, Kidscapen innoittamana, Suomessa kehitettiin lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyohjelma Lasten turvataito. Vuosina 2003–2005 Lasten turvataito on toiminut osana Stakesin lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyn ja hoidon projektia. (Lajunen ym. 2012, 8.) 1990 – luvun taitteessa eri puolilla Suomea nousi tarve kehittää työtapoja lasten pahoinpitelyn ja seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn. Lasten turvataito – ohjelman avulla kehitettiin työvälaineitä, joilla vahvistettiin aikuisten turvaverkkoa lasten ympärillä vahvemmasi kuin myös lisättiin lasten omia keinoja selviytyä houkuttelu- ja ahdistelutilanteissa. Lasten turvataito – ohjelma kehittyi Suomessa turvataitokasvatukseksi. (Lajunen ym. 2012, 15.)

Turvataitokasvatus on lasten omien voimavarojen ja selviytymiskeinojen laaja-alaista vahvistamista eikä vain turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin varautumista ja selviytymiskeinojen oppimista. Turvataitokasvatus rohkaisee lapsia kertomaan huolistaan aikuisille, joka puolestaan vahvistaa aikuisen kykyä havaita lapsen huolia ja pahoinvointia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015a.) Turvataitokasvatuksessa on kyse ihmissuhteiden turvallisuuden vahvistamisesta eli se on inhimillisen turvallisuuden edistämistä. Inhimillinen turvallisuus voidaan määritellä sosiaalisesti, ihmissuhteisiin ja ihmisten välisiin asioihin liittyväksi turvallisuudeksi, joka inhimillisenä elämäntilanteena ja kokemuksena voi koskea mitä erilaisimpia asioita. Se käsittää ihmisen kaikki yhteisöt, kuten perheen sekä työ-, koulu-, asumis- ja harrastusyhteisöt. (Lajunen ym. 2012, 21.)

Turvataitokasvatus ei ole pelkkien toimintaohjeiden antamista vaan sen avulla lapset oppivat taitoja ja saavat tietoa, huolehtiakseen omasta turvallisuudestaan kiusaamisen, väkivallan ja ahdistelun tilanteissa sekä auttaa lapsia välttämään tilanteita, joissa heidän turvallisuutensa on uhattuna. Lasten kohtaamat hyväksikäytön ja väkivallan tilanteet ovat moninaisia, eikä kaikkien mahdollisten tilanteiden varalle lapsia voida ohjeistaa. Olennaista onkin vahvistaa lapsessa häntä suojaavia kykyjä ja taitoja. (Lajunen ym. 2012, 29.)

Turvataitokasvatuksen avulla voidaan edistää lapsen itsetuntemusta, itsearvostusta sekä itseluottamusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita. Jos lapsella on hyvä itsetuntemus ja hän osaa tunnistaa tunteita, hän tunnistaa myös hämmentävät, pelottavat ja turvallisuutta uhkaavat tilanteet. Itseensä luottava lapsi uskoo voivansa vaikuttaa siihen, mitä hänelle tapahtuu. Itseään arvostava lapsi pitää vastarinnan edessä kiinni oikeiksi tietämistään asioista. Hän ei anna loukata itseään tietoisesti, vaan puolustautuu. (Lajunen ym. 2012, 29.)

Lasten omien valmiuksien edistämisen lisäksi on tärkeää vahvistaa lasten yhteisöjen turvallisuutta ja näiden yhteisöjen välistä yhteistyötä. Yhteisöllisyys on välittämistä ja välittäminen luo turvallisuutta. Ihmisten

välinpitämättömyys toisia kohtaan ja verkottumisen puute tuovat turvattomuutta. Turvataitokasvatus on parhaimmillaan, kun se toteutetaan yhteisöllisesti ja yhteisön kaikissa lapsiryhmissä. Selkeät rajat ja yhteiset sopimukset, lasten osallistuminen sekä luottamukselliset suhteet lasten ja aikuisten välillä vahvistavat turvallisuutta. (Lajunen ym. 2012, 33.)

Lapsinäkökulma tarkoittaa lapsilähtöisyyttä. Vaikka lapsi tarvitsee aikuisen suojaa ja hoitoa, hän on samalla aktiivinen, luova ja taitava vuorovaikutuksen osapuoli. Turvataitokasvatuksen lähtökohtana ovat lasten omat kokemukset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Lasta kannustetaan tutkimaan ja pohtimaan asioita sekä etsimään omia ratkaisuja ongelmiin. Turvataitokasvatus ei ole ylhäältä päin tulevaa, aikuisjohtoista luennointia ja valmiiden ratkaisujen antamista lapsille. Lapsilähtöisesti toimittaessa kasvatus ei pelottele lasta, vaan vahvistaa häntä. (Lajunen ym. 2012, 34.)

Opinnäytetyössämme turvataitokasvatuksen työvälineenä toimiva sarjakuva käsittelee lasten ja nuorten toimintaa sosiaalisessa mediassa. Aikuisten valvova silmä ei lasten kasvaessa ja reviirin laajentuessa voi ulottua kaikkialle. Internetin ja matkapuhelinten kautta tulevaa tietotulvaa on mahdotonta täysin kontrolloida (Lajunen ym. 2012, 18). Lasten on opittava tunnistamaan uhkatilanteita myös toimiessaan sosiaalisessa mediassa, saatava tietoa oikeudestaan olla turvassa ja harjoiteltava keinoja itsensä suojelemiseen vahingollisilta vaikutteilta.

Turvataitojen opettaminen erityistä tukea tarvitseville lapsille on ensiarvoisen tärkeää (Lajunen ym. 2012, 20). Siksi turvataitokasvatus on erityisen tärkeää olla osana myös Nikkilän perhepalvelukeskuksen turvallisuusohjausta. Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla on usein heikko itsetunto ja paljon kokemuksia epäonnistumisesta. Erityistä tukea tarvitsevat lapset haluavat tulla hyväksytyiksi ja saada osakseen arvostusta vielä muita enemmän. He haluavat miellyttää ja olla pidettyjä, eikä heillä välttämättä ole taitoja toimia uhkaavissa tilanteissa. Näiden ominaisuuksiensa vuoksi he saattavat helposti joutua hyväksikäyttötilanteisiin. Turvataitoja kehittämällä tavoitteena on kohottaa

lasten itsetuntoa ja saada heidät arvostamaan itseään sellaisina kuin he ovat. Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla on myös yleensä suuria vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa. Muita herkemmin he ajautuvat tappeluihin, joutuvat kiusatuiksi tai itse kiusaavat muita. Heiltä saattaa puuttua kykyä tuntea empatiaa tai tulkita toisen lapsen tai aikuisen ilmeitä ja eleitä erilaisissa tilanteissa. Näiden lasten on vaikea hahmottaa sitä, minkälaisia asioita seuraa heidän omasta käytöksestään, sillä syy - seuraussuhteiden ymmärtäminen on usein puutteellista. (Lajunen ym. 2012, 20.)

5.3 Sosiaalinen media

Sosiaalisen median käyttö on kasvanut viime vuosina paljon, mutta sosiaaliselle medialle eli somelle ei ole vakiintunutta yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Erkkola (2009, 88) on Pro gradu-tutkielmassaan tehnyt sosiaalisesta mediasta käsiteanalyysin, jossa hän on määritellyt sosiaalisen median seuraavasti:

”Sosiaalinen media on vuorovaikutteinen, teknologiasidonnainen ja -rakenteinen prosessi, jossa verkottuneet yksilöt ja ryhmät rakentavat yhteisiä merkityksiä sisältöjen, yhteisöjen ja verkkoteknologioiden avulla vertais- ja käyttötuotannon kautta.”

Sanastokeskus TSK on tehnyt sosiaaliseen mediaan liittyvän sanaston, joka on julkaistu vuonna 2010. Sanastolla pyritään selventämään käsitteitä ja termejä, jotta sosiaalista mediaa koskeva viestintä olisi helpompaa ja yhtenäisempää. Sanaston tavoitteena on myös edistää suomenkielisten termien vakiinnuttamista. (Sanastokeskus TSK 2010, 3.) Sanastokeskus on määritellyt sosiaalisen median tietoverkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntäväksi viestinnän muodoksi, jossa käsitellään vuorovaikutteisesti ja käyttäjälähtöisesti tuotettua sisältöä ja luodaan ja ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita (Sanastokeskus TSK 2010, 14).

Medialla on aina ollut sosiaalinen luonne, mutta sosiaalisen median käsite on silti ongelmallinen. Yleisellä tasolla sosiaalisen median ymmärretään tarkoittavan palveluita ja sovelluksia, joissa on mahdollista keskustella, kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa sanoin

ja kuvin. Sosiaalisen median tärkein ero muihin medioihin verrattuna on se, että käyttäjät eivät ole passiivisia vastaanottajia, vaan aktiivisia osallistujia, joilla on mahdollisuus olla itse mukana tuottamassa sisältöä, sillä julkaisukynnys on usein hyvin matala. Sosiaalisessa mediassa pätevät kaikki netin tutut säännöt: hyvät käytöstavat, lähdekritiikki ja omien henkilötietojen suojeleminen. (Hintikka 2017; Räisänen 2013, 8-9; Ståhle 2011, 9-10.) Hintikan (2017) mukaan sosiaalisen median tunnuspiirteitä ovat helppokäyttöisyys ja nopea omaksuttavuus, maksuttomuus ja mahdollisuus kollektiiviseen tuotantoon.

Sosiaalisen median käytössä on paljon etuja. Se mahdollistaa esimerkiksi uusien ihmissuhteiden luomisen, vanhojen suhteiden ylläpitämisen, ajanvieton itselle tärkeiden asioiden parissa sekä tiedon jakamisen reaaliajassa. Sosiaalisessa mediassa on kuitenkin myös huonoja puolia. Haasion (2013, 50) mukaan huonot puolet voidaan jakaa kahteen ryhmään: käyttäjien omat harkitsemattomat teot, jotka aiheuttavat seuraamuksia, sekä käyttäjiin kohdistuneet rikokset tai muut epämiellyttävät asiat.

5.4 Lasten ja nuorten eniten käyttämät internetsisällöt

Lapset ja nuoret kuluttavat yhä enemmän aikaansa median parissa. He viettävät aikaansa televisiota katsellen ja ovat tottuneita älylaitteiden sekä internetin käyttäjiä. (Repo & Nätti 2015, 80.) Internetin käyttö aloitetaan jo nuorena. Lasten mediabarometrin (2013) mukaan 0-2-vuotiaista jopa 46 prosenttia käyttävät internetiä päivittäin kuvaohjelmien katseluun. Pienimmät lapset käyttävät internetiä yleisimmin kuvaohjelmien katselemiseen sekä pelien pelaamiseen. (Suoninen 2013, 26–27.)

Lasten mediabarometrin mukaan varhaisnuorten (10–12-vuotiaat) viikoittain eniten käyttämät internetsisällöt vuonna 2012 olivat videoklipit, sosiaalinen media, pelit, hakukoneet/tietosanakirjat sekä musiikin kuuntelu. Nuorten itselleen tärkeimmiksi mediasisällöiksi mieltämät internetsisällöt olivat sosiaalinen media sekä videoklipit. Tyttöjen ja poikien internetin käytössä oli eroja, tyttöjen keskuudessa sosiaalinen media oli

suosituin internetsisältö, kun taas pojilla suosituin oli videoklipit. Sosiaalista mediaa usein käytti 53 prosenttia nuorista. (Suoninen 2012, 60–64.)

Ebrand Suomi Oy on yhteistyössä Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kanssa tehnyt kesällä 2016 koko Suomen kattavan kyselytutkimuksen suomalaisten nuorten sosiaalisen median käytöstä. Kyselyn mukaan suosituimmat sosiaalisen median palvelut 13–17-vuotiaiden vastaajien keskuudessa ovat WhatsApp, Youtube, Snapchat sekä Instagram. (eBrand 2016.)

5.5 Turvataitokasvatus ja sosiaalinen media

Turvataitokasvatus on merkittävä mahdollisuus lisätä lasten kykyä pitää kiinni omista rajoistaan ja oikeuksistaan niin reaali maailmassa kuin myös internetissä (Pelastakaa Lapset ry 2011, 25). Turvataitoja opettamalla, lapsi oppii suojaamaan internetissä toimiessaan paitsi yksityisyyttään, myös suojelemaan itseään haitallisilta mediasisällöiltä ja vahingolliselta toiminnalta. Tietoisuus internetiin liittyvistä riskeistä ohjaa lasta itsekritiikkiin ja -sääteilyyn. Hänen tulee ymmärtää, että verkko- ja reaalielämässä vallitsevat samat lait eli ei ole samantekevää, miten verkossa toimitaan ja käyttäydytään. (Räisänen 2013, 14).

Internet on täynnä mahdollisuuksia, mutta myös vaaroja. Internetiin liittyvistä negatiivisistakin asioista on tärkeää puhua lapsille ja nuorille suoraan ja rehellisesti syylistymättä turhaan pelotteluun. Lapsen kanssa on tärkeää luoda yhteiset pelisäännöt internetin käytölle ja nettikäyttäjytymiselle. Tieto siitä miten toimia mahdollisissa epäilyttävissä tai oudoissa tilanteissa antaa varmuutta toimia turvallisesti. Lasta saattaa oudoksuttaa esimerkiksi se, että samanikäisenä esiintyvä keskustelukumppani ei tunnu ymmärtävän lasten tiedossa yleisesti olevia ilmaisuja, tai pyrkii itsepintaisesti saamaan yksityisluonteisia tietoja lapsesta ja hänen elämästään. Tällöin on tärkeää, että lapsi osaa ja uskaltaa kertoa sosiaalisessa mediassa kohtaamistaan epäilyttävistä tilanteista aikuiselle. (Pelastakaa Lapset ry 2011, 25; Stähle 2011, 3.)

Myös kasvattajien mediataidoissa olisi parantamisen varaa. Suvi Tuominen muistuttaa Helsingin Sanomien verkkolehden pääkirjoituksessa 7.2.2013, että vaikka monet nykypäivän vanhemmat ovat itsekin tottuneita sosiaalisen median käyttäjiä, heidänkin mediataidoissaan on puutteita. Esimerkiksi nettiin ladataan usein lapsen yksityisyydensuojaa loukkaavaa materiaalia. Hän myös muistuttaa, etteivät lapsenkaan mediataidot kartu automaattisesti, vaikka mediaa käytetään runsaasti. Lapsen turvallisen ja vastuullisen mediankäytön ohjaamiseen tulee nähdä vaivaa ja parhaimmillaan mediakasvatus on osa jokapäiväistä kasvatusta niin kotona kuin koulussakin. (Räisänen 2013, 20).

5.6 Uudet tuttavuudet ja henkilötietojen suojele

Ihmisten vuorovaikutuksen ja osallistumisen muodot ovat sosiaalisessa mediassa moninaiset. Sosiaalisena mediana internetiä käytetään pääsääntöisesti yhteydenpitoon reaali maailmasta tuttujen kavereiden kanssa, mutta chatteineen ja pikaviesteineen se on aikaansaanut myös virtuaalisuhteet, joissa kontakteja luodaan myös uusiin ihmisiin, joihin muuten olisi vaikea tai mahdotonta saada yhteyttä. (Pelastakaa Lapset ry 2011, 5; Räisänen 2013, 9).

Toisaalta internetin kasvottomuus on houkuttelevaa myös kiusaajille ja ahdistelijoille, jotka voivat esimerkiksi tekeytyä lapsiksi ja soluttautua lapsille tai nuorille tarkoitetuille keskustelupalstoille. Seurauksena tästä on ollut pahimmillaan häirintää ja pedofiliaa. (Räisänen 2013, 19). Alun perin uteliaisuudesta tai viehätystä alkanut chattailu vieraan nettituttavuuden kanssa, ja ajattelemattomasti jaetut intiimit valokuvat tai kuvayhteys voivat pahimmillaan johtaa lapsen vuosia kestäväseen painajaiseen. Lapsen on vaikea löytää ulospääsyä tilanteessa, jonka muodostumiseen lapsi itse kokee olevansa syyllinen. (Pelastakaa Lapset ry 2011, 22.)

Muitakaan henkilökohtaisia tietoja ei kannata pistää yleiseen jakeluun. Puolitutuille nettikavereille kerrotut asiat tai lähetetyt kuvat saattavat pian olla kaikkien nähtävillä verkossa. (Ståhle 2011, 14.) Aikuisen tehtävänä on

muistuttaa lasta siitä, että internetiin kerran ladattuja ja liitettyjä kuvia ja tietoja voi olla mahdotonta enää koskaan saada pois. Kuvat ja videot voivat jäädä elämään omaa elämäänsä kopiointien ja latausten myötä. (Pelastakaa Lapset ry 2011, 25.)

5.7 Nettikiusaaminen

Varsinaisesta kiusaamisesta puhutaan silloin, kun se tapahtuu systemaattisesti. Tarkoituksellinen toista vahingoittava käyttäytyminen kohdistuu toistuvasti yhteen ja samaan henkilöön. (Stähle 2011, 21.) Myös koulukiusaaminen tai muu reaalielämässä alkanut häirintä saattaa jatkua nettikiusaamisena tai toisin päin (Räisänen 2013, 19). Nettipoliisi Forssin (2014, 37) mukaan kaikissa sosiaalisen median palveluissa esiintyy kiusaamista. Yleisin kiusaamisen muoto on viestittely joko kiusatulle yksityisesti, ryhmän sisällä tai julkisesti. Tällaiset viestit voivat olla loukkaavia, uhkaavia tai muuten häiritseviä. (Forss 2014, 37.)

Nettikiusaamista ovat esimerkiksi pilkkaavat tai jopa uhkaavat viestit, juorujen, kuvien tai henkilökohtaisten tietojen levittäminen (Stähle 2011, 21). Myös seksuaalisesti häiritsevät kommentit sekä toisen henkilön kuvien ja nimen väärinkäyttö ovat nettikiusaamista. (Haasio 2013, 62.)

Nettikiusaamisella on paljon erilaisia ominaisuuksia verrattuna perinteiseen kiusaamiseen. Anonyymiyys mahdollistaa sen, että kiusaaja voi toimia erilaisten nimimerkkien alla, eikä näin ollen välttämättä jää toimistaan vastuuseen. Internetissä tuntemattomien on mahdollista yhtyä kiusaamiseen, jolloin kiusaaminen voi yltyä maailmanlaajuiseksi. Myös seksuaalinen ja homofobinen häirintä ovat lisääntyneet. (Shariff 2009, 43-45.)

Nettikiusaaminen ei rajoitu tiettyyn aikaan tai paikkaan, vaan sosiaalisessa mediassa olevia kuvia ja viestejä voidaan jakaa kellonajasta riippumatta. Näin kiusaaminen aiheuttaa entistä enemmän haittaa kohteelleen, sillä sitä voi tapahtua jatkuvasti eri kanavien kautta. (Forss 2014, 36.)

Nettikiusaamisen tekee myös erittäin ikäväksi se, että sosiaalisessa mediassa viesti leviää nopeasti hyvinkin pitkälle. Esimerkiksi manipuloitu

kuva voi levitä tuhansien ihmisten nähtäväksi, eikä sitä voida varmuudella saada internetistä ikinä pois, sillä joku on voinut kopioida kuvan omalle tietokoneelleen. (Haasio 2016, 36–37.)

Virtuaalisessa maailmassa käytävä vuorovaikutus voi vääristää sekä lasten, että aikuisten käsitystä todellisuudesta, siitä mikä on hyvien tapojen mukaista tai muuten hyväksyttyä käyttäytymistä. Anonyymiyden turvin käyttäytymiskontrolli voi kadota ja se voi tuoda rohkeutta huonoon käytökseen, luoden epärealistisen kuvan siitä, että virtuaaliteoilla ei ole oikeassa maailmassa seurauksia. (Pelastakaa Lapset ry 2011, 6.)

Kiusaamisella on todettu olevan yhteyksiä mielenterveysongelmiin. Nettikiusatuilla on suurempi riski masennukseen, itsetuhoisiin ajatuksiin sekä huonoon itsetuntoon, levottomuuteen tai psykosomaattisiin oireisiin. (Cowie 2013.) Nettikiusaaminen myös monesti täyttää laissa määriteltyjä rikosnimikkeitä. Kaikkiin sosiaalisen median rikoksiin ei ole suoria pykäliä, sillä osa lainsäädännöstä on ns. paperiajalta, jolloin netti ei ollut niin ajankohtainen. Netissä tapahtuvaan kiusaamiseen kuitenkin voidaan rinnastaa useisiin eri rikosnimikkeisiin, joita ovat kunnianloukkaus, törkeä kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, laiton uhkaus, viestintärauhan rikkominen, vainoaminen, lähestymiskiellon rikkominen ja muita nettikiusaamiseen liittyviä nimikkeitä mm. salakatselu, palvelunestohyökkäys sekä ilkivalta. (Forss 2014, 187-215.)

Laiton lataaminen on yleisin rikos, johon nuoret netissä syyllistyvät. Nuoret saattavat myös tahattomasti tai välinpitämättömyyttään syyllistyä tekijänoikeusrikkomuksiin. Nuoren kanssa olisi hyvä keskustella, että kaikki netistä löytyvät kuvat, videot ja muu materiaali ovat tekijänoikeuksien alaista ja niitä ei saa käyttää tai kopioida ilman tekijän lupaa. (Haasio 2016, 72–73.) Myös henkilötietolakia voidaan tulkita niin, että kuvien lataaminen ilman niissä esiintyvien henkilöiden lupaa on lain vastaista. (Forss 2014, 23.) Mannerheimin lastensuojeluliiton ja IRC-Gallerian teettämän tutkimuksen mukaan 19 % lapsista on joutunut nettikiusaamisen kohteeksi (Stähle 2011, 21).

6 TURVALLISUUSSARJAKUVAN LAATIMINEN

6.1 Suunnittelu

Suunnitellessamme turvallisuussarjakuvia lastensuojeluyksikköön, meidän tuli ottaa huomioon kohderyhmän ikä, asema sekä tietämys aiheesta, työmme käyttötarkoitus ja erityisluonne. (Vilka & Airaksinen 2003, 129.) Testasimme myös sarjakuvien toimivuutta kohderyhmällämme turvallisuusohjauksessa 21.02.2017 sekä saimme ohjauksessa mukana olleiden työntekijöiden palautetta sarjakuvista 22.02.2017 pitämässämme haastattelussa.

Turvallisuussarjakuvat tuli suunnitella selkeiksi sekä hyvin ymmärrettäviksi, sisältäen lyhyitä tekstejä, jotka ovat soveltuvia lapsille ja nuorille. Suunnittelemamme kolme sarjakuvaa käsittelevät turvallisuuden eri aihealueita. Sarjakuviin toteutui selkeästi esitetty ohjeistus, miten tietyissä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa tulee toimia. Sarjakuvien tarkoituksena on toimia työvälineinä lastensuojeluyksiköissä niin, että niiden avulla voidaan herättää keskustelua turvallisuusasioista ohjaajan ja asiakkaiden välillä sekä ohjeistaa lapsia toimimaan vaaratilanteissa oikein ja näin ennaltaehkäistä tapaturmien sattumista.

Grafiikan, tässä tapauksessa piirrosten, avulla on mahdollista kertoa tehokkaasti asioista, jotka ovat helpommin ymmärrettävissä kuvien kautta kuin tekstin välityksellä (Huovila 2006, 150-152). Väreillä myös saadaan tehokkuutta sarjakuvissa käsiteltäviin aiheisiin. Eri väreillä on erilaisia psykologia vaikutuksia. Punainen saa ihmisen aktiiviseksi ja toimimaan, oranssi viestii vaaraa ja onnellisuutta sekä musta kuolemaa ja valtaa. (Huovila 2006, 45-46.) Turvallisuussarjakuvan tarkoituksena ei ole pelotella eikä kauhistuttaa kohderyhmää, mutta sen tulee olla puhutteleva sekä mielenkiintoinen.

6.2 Sarjakuvien sisällöt

Sarjakuvan sisältöihin liittyvissä asioissa käytiin keskustelua Nikkilän perhepalvelukeskuksen turvallisuusvastaavan Noora Aaltosen kanssa. Näiden keskustelujen pohjalta päädyimme kolmeen turvallisuusaiheiseen sarjakuvaan. Turvallisuuskasvatuksen työvälineeksi toteutetut sarjakuvat antavat yleispätevät toimintaohjeet tulipalon ja tapaturman sattuessa. Turvataitokasvatuksen työvälineeksi toteutettu sarjakuva käsittelee sosiaalisen median vaaroja sekä yleisiä internetin käyttäytymissäntöjä. Sarjakuvien toimintaohjeet olemme suunnitelleet yleisten turvallisuusohjeiden mukaisesti sekä yleisimpien ja eniten tapahtuneiden turvallisuusriskien pohjalta.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media– sarjakuva (LIITE 2) on toteutettu julistemuotoiseksi. Sarjakuvassa on yhteensä viisi ruutua, joissa käsitellään omien tietojen luovuttamista, internetkäyttämistä sekä sosiaalisen median vaaroja. Sarjakuvan keskeisenä ajatuksena on lisätä lasten tietoisuutta sekä rohkaisemaan aikuisen puoleen kääntymistä epäilyttävissä tilanteissa. Sarjakuvassa esiintyvät aiheet ovat seuraavat: 1. Annettuja tietoja ja valokuvia ei saa koskaan poistumaan internetistä. 2. Muista, että netissä esiintyy myös huijareita. 3. Älä luovuta henkilötietojasi. 4. Älä kiusaa netissä. 5. Kerro aikuiselle jos kohtaat jotain epäilyttävää.

Kuinka toimia tapaturman sattuessa

”Miten toimia kun on hätä” –sarjakuva (LIITE 3) ohjeistaa lapsia toimimaan oikein tapaturman tai sairaskohtauksen sattuessa, mikäli aikuinen ei ole paikalla tai jos tapaturman kohteena on lapsista huolehtiva aikuinen. Tapaturmina ja vaaratilanteina sarjakuvassa esiintyy yleisluontoisia asioita, joita lapsille voi arjessa sattua. Sarjakuvan toimintaohjeet on esitetty seuraavassa järjestyksessä: 1. Millainen hätä on? (ajatuskuppissa tajuttomuus sekä autokolari) 2. Kuuntele aikuisen ohjeita 3. Jos hätä on aikuisella, soita 112 4. Kuuntele ohjeita 5. Ohjaa pelastajat paikalle.

Tulipalon toimintaohjeet

Tulipalo –sarjakuvassa (LIITE 4) käydään läpi toimintamalli mahdollisen tulipalon varalta. Sarjakuva antaa toiminta- ja poistumisohjeet, mikäli lastensuojeluyksikössä tai jossain muussa toimintaympäristössä syttyy tulipalo. Tulipalon toimintaohjeet on esitetty seuraavassa järjestyksessä: 1. Varoita 2. Pelasta 3. Poistu 4. Soita 112 5. Älä poistu kokoontumispaikalta ilman lupaa.

7 AINEISTONHANKINTAMENETELMÄT

7.1 Aineiston hankinta

Opinnäytetyömme aineistoa hankkiessa olemme käyttäneet hakusanoina muun muassa seuraavia: turvallisuus, turvallisuuskasvatus, turvataitokasvatus, lapset, tapaturmat, sosiaalinen media, paloturvallisuus ja ennaltaehkäisy. Käytettyjä hakukoneita olivat Masto-Finna, Google, Theseus ja Google Scholar. Hyviä lähteitä löysimme myös opinnäytetöiden lähdeluetteloista. Valmiin aineiston lisäksi olemme käyttäneet aineistonhankintamenetelmänä strukturoitua haastattelua eli lomakehaastattelua, havainnointia sekä jäsen telemätöntä haastattelua.

7.2 Havainnointi

Havainnointi tiedonkeruutyökaluna mahdollistaa tiedonkeruun luonnollisessa ympäristössä. Havainnoinnin avulla voidaan tulkita ja ymmärtää havainnoitua käyttäytymistä, asennetta ja tilannetta tarkemmin, sekä saavuttamaan sosiaalisen käyttäytymisen dynamiikan tavalla, joka ei ole mahdollista kyselyiden tai haastattelujen avulla. (Räsänen 2009, 11.) Osallistuimme Turvallisuusohjaukseen 21.2.2017 osallistumattoman havainnoitsijan roolissa. Osallistumattomassa havainnoinnissa havainnoitsija havainnoi luonnollista ympäristöä tai tilannetta olematta itse osana sitä (Räsänen 2009, 15).

Havainnoitsijan asemassa teimme ohjaustilanteesta muistiinpanoja sekä seurasimme millaista keskustelua turvallisuussarjakuvat herättävät Nikkilän yksikön asiakkaissa. Tarkoituksenamme oli saada tietoa ryhmän aiemmasta osaamisesta turvallisuuteen liittyen, ohjauksen aikana esille nousevista teemoista, ajatuksista ja tunteista sekä sarjakuvan toimivuudesta työvälteenä. Havainnointiaineisto kirjoitettiin puhtaaksi seuraavana päivänä.

7.3 Strukturoitu haastattelu

Turvallisuusohjauksen jälkeen jaoimme ohjaustuokiossa mukana olleille asiakkaille laatimamme kyselylomakkeen, joka oli tarkoitus täyttää itsenäisesti, mutta osa lapsista täytti lomakkeen ohjatusti työntekijän avustuksella. Strukturoidussa haastattelussa käytetään lomaketta, jossa on valmiit kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Kysymysjärjestys on kaikille haastateltaville sama ja haastateltavat valitsevat itselleen sopivimman vastausvaihtoehdon. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kysymykset oli muotoiltu selkeiksi ja yksinkertaiseksi ja niihin oli annettu vastausvaihtoehdot.

7.4 Jäsentelemätön haastattelu

Turvallisuusohjauksen jälkeen seuraavana päivänä teimme haastattelun ohjauksessa mukana olleille työntekijöille 22.02.2017. Haastattelumuotona käytimme jäsentelemätöntä haastelua, jossa vastaajalla on täydet valtuudet keskustella reaktioista, mielipiteistä ja käyttäytymisestä koskien ohjaustilannetta. Haastattelussa kävimme läpi ohjaustilanteessa olleiden työntekijöiden kanssa esille tulleita asioita, ajatuksia ja mielipiteitä. Haastattelutilanteessa me haastattelijoina olimme paikalla vain ohjataksemme haastattelua johtokysymyksin ja tallentaaksemme vastaukset myöhemmin ymmärtääksemme "miten" ja "miksi". (Räsänen 2009, 24.)

8 ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS

Toiminnallinen opinnäytetyö tehdään tutkivalla asenteella, vaikka opinnäytetyössä ei varsinaisesti toteuteta tutkimusta. Tutkiva asenne toiminnallisessa opinnäytetyössä tarkoittaa valintojen joukkoa, valintojen tarkastelua ja valinnan perustelua aihetta koskevaan tietoperustaa käyttäen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154.)

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvän tieteellisen käytännön ohjeiden mukaan. Lähteiden käytössä on huomioitu niiden luotettavuus sekä lähdemerkinnät on tehty asianmukaisesti. Opinnäytetyö on suunniteltu huolellisesti etukäteen, raportointi on rehellistä ja avointa ja opinnäytetyöstä syntyneet johtopäätökset on avattu lukijalle työssä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Pyrimme käyttämään opinnäytetyömme lähdemateriaalina 10 vuoden sisällä julkaistuja aineistoja.

Toimeksiantosopimus tehtiin toimeksiantajan, ryhmämme sekä ohjaavan opettajan kanssa ja tutkimuslupa haettiin Lahden kaupungilta ennen opinnäytetyön alkamista. Ennen ohjausta lasten vanhemmille lähetettiin tiedote opinnäytetyöstä ja yhteystiedot, josta halutessa on saanut lisätietoja (LIITE 6). Lapsilta kerätty palaute tuhottiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Opinnäytetyössä on myös huomioitu sosiaalialan eettiset ohjeet. Sosiaalialan ammattihenkilöllä on henkilökohtainen vastuu omista eettisistä ratkaisuista ja valinnoista, joita tekee ammatissaan. Eettistä harkintaa täytyy käyttää, kun tutkii ja käsittelee toimintaa liittyviä valintoja, keinoja, kohteita ja seurauksia. Sosiaalialan työntekijän ammattieettisiä velvollisuuksia on myös määritelty sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa. Kyseisessä laissa linjataan, että sosiaalialan työn perustana toimivat perus- ja ihmisoikeudet sekä toiminnan lainmukaisuus. Eettisyyden vaatimuksia korostaa työntekijän mahdollisuus vallankäyttöön ja mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi asiakkaan elämään. (Talentia ry 2017, 25.)

Tutkimuksessa eettisinä haasteina on tutkimustiedon vähäisyys, tutkimusaineiston keruuseen liittyvät ongelmat, miten tutkija vaikuttaa tutkimusyhteisöön sekä tutkimuksesta tiedottaminen eli tieteellinen raportti ja tutkittavalle tiedottaminen (Eskola & Suoranta 1998, 52–53).

Turvallisuuteen liittyvää tutkimustietoa suhteessa opinnäytetyöemme kontekstiin on melko vähän. Erityisesti turvataitokasvatus on Suomessa uusi käsite, jonka vuoksi aiheeseen liittyvää tutkimustietoa ei ole paljon. Tutkimustiedon valossa turvataitokasvatus on ensiarvoisen tärkeää erityistä tukea tarvitseville lapsille, jonka vuoksi se on olennainen osa opinnäytetyötämme.

Opinnäytetyössämme emme ole keränneet aineistonhankintaan osallistuneilta henkilötietoja, emmekä ole yksilöineet heitä millään tavoin. Opinnäytetyöryhmällämme on ollut tiedossa vain tutkimukseen osallistuvien ikäjakauma. Havainnointi ja palautteen kerääminen ovat tapahtuneet anonyymisti eli emme ole keränneet tutkimukseen osallistuneilta nimiä, ikää tai muita tietoja. Lasten osallistuminen turvallisuusohjaukseen oli vapaaehtoista.

9 TULOKSET

9.1 Turvallisuusohjaus ja havainnointi

Järjestimme Nikkilän perhepalvelukeskuksessa turvallisuusohjauksen 21.2.2017. Turvallisuusohjaukseen osallistui yhteensä yhdeksän lasta, joista ensimmäisessä ohjauksessa oli kuusi osallistujaa ja toisessa ohjauksessa kolme. Kumpaankin ohjaukseen oli varattu tunti aikaa. Olimme mukana ohjauksessa osallistumattoman havainnoitsijan roolissa ja turvallisuusohjauksen vetäjänä toimi Nikkilän turvallisuusvastaava Noora Aaltonen. Havainnoitsijan roolissa seurasimme mistä asioista turvallisuusohjauksen aikana keskusteltiin ja kuinka sarjakuvat toimivat turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen työvälineinä.

Molemmissa ohjaustuokioissa ensimmäisenä oli turvallisuuskasvatuksen osio, jossa käsiteltiin tulipaloa sekä tapaturmia. Turvallisuusohjaus aloitettiin käsittelemällä tulipalon syttymistä ja havaitsemista kysymyksillä; Minkälaisesta tilanteesta voisi syttyä tulipalo Nikkilässä? Minkä takia tulipaloja syttyy? Mistä voit huomata, että jossain palaa? Lasten suullisessa pohdinnassa tuli esille ajatuksia siitä, että tulipalo voi syttyä takasta tulevista kipinöistä sekä tulella leikkimisestä. Tulipalon havaitsemiseen lapset osasivat vastata savun sekä palohälyttimen. Seuraavaksi ohjaaja käsittelee tulipalon poistumisoheja kysyen; Miten toimit, jos havaitisit tulipalon? Tähän kysymykseen lapset osasivat vastata seuraavasti: ”Mennään ulos ja soitetaan 112.” ”Jos on hirveästi savua niin pitää kontata.” sekä yksi lapsista pohti seikkaa, että joistakin kodeista löytyy myös sammuttimet.

Suullisen yhteisen pohdinnan jälkeen ohjaaja esitteli lapsille tulipalosarjakuvan (LIITE 4). Sarjakuvan ruudut käytiin yksitellen lasten kanssa läpi. Ensimmäisessä ruudussa käsiteltiin tulipalosta varoittaminen ja pelastaminen. Lasten pohdintoista nousi esille ajatus siitä, että jos joku hätäntyy niin häntä pitää osata rauhoittaa. Seuraavaksi käsiteltiin rakennuksesta turvallista poistumista. Lapset osasivat yhdistää sarjakuvassa olevan poistumismarkin Nikkilässä oleviin

hätäuloskäynteihin. Ohjausryhmissä tiedettiin myös, missä Nikkilässä sijaitsee varapoistumistiet. Viimeisimpänä käytiin läpi, mikä on Nikkilän kokoontumispaikka ja miten toimitaan, kun soitetaan hätänumeroon. Lapsiryhmissä tiedettiin, että hätänumeroon pitää osata kertoa mitä on tapahtunut ja missä asuu. Suurin osa lapsista tiesi Nikkilän osoitteen. Yksi lapsista osasi myös kertoa, että hätäkeskuksessa neuvotaan milloin saa sulkea puhelimen. Sarjakuvan loppuun ohjaaja kysyi ovatko lapset nähneet alkusammutusvälineitä, kuten vaahtosammutinta ja sammutuspeittoa. Ohjaaja toi esille, että alkusammutusvälineiden käyttö on aikuisen tehtävä ja lapsen tehtävä on poistua rakennuksesta turvallisesti poistumisohjeiden mukaisesti. Ensimmäisen ohjausryhmän kanssa käytiin myös keskustelua siitä, kuinka tulipalossa ei saa missään tapauksessa piiloutua, vaikka pelästyisi. Mikäli kokoontumispaikalla huomataan jonkun puuttuvan, on aikuisen tehtävä lähteä etsimään. Lasten tehtävä on pysyä kokoontumispaikalla niin pitkään, kunnes annetaan lupa poistua.

Seuraavaksi lasten kanssa käsiteltiin tapaturmia. Lapsille esiteltiin tapaturmasarjakuva (LIITE 3) ja ohjaaja aktivoi lapsia pohtimaan, miten toimia, jos on esimerkiksi tapahtunut onnettomuus, joku on pyörtnyt tai saanut sairaskohtauksen. Ryhmässä pohdittiin millaisissa tilanteissa lapset ovat olleet itse auttajana roolissa. Yhdessä pohdittiin esimerkiksi talvisaikaan usein tapahtuvia liukastumisia. Sarjakuvan avulla käytiin läpi sitä, että tapaturman sattuessa tulee heti hakea apua ja kertoa aikuiselle. Sarjakuvan avulla pohdittiin myös tilannetta, jossa aikuiselle sattuu jotakin, ja silloin on tärkeää, että lapsikin pystyy soittamaan hätäkeskukseen. Lapsen ei tarvitse osata kertoa muuta kuin missä on ja mitä on tapahtunut. Hätäkeskuksesta annetaan tarkkoja ohjeita ja kysytään tarkempia tietoja. Ohjaaja kertasi lapsille myös ensiapulaukkujen sijainnit ja kertoi, että niiden sisältöä voidaan käyttää esimerkiksi haavojen sitomiseen.

Tämän jälkeen oli turvallisuusohjauksen turvataitokasvatuksen osio. Ohjaus aloitettiin sosiaalinen media– sarjakuvalla (LIITE 2), jonka ruutuja lapset tutkivat tarkkaavaisesti. Sarjakuvan tilanteet käsiteltiin ruutu kerrallaan. Sarjakuvan tukena ohjaaja kysyi kysymyksiä kuten; Kuinka

monella on älypuhelin? Oletko Facebookissa tai Instagramissa? Tietääkö vanhempasi missä olet internetissä/sosiaalisessa mediassa? Oletko koskaan julkaissut omaa kuvaasi tai jonkun muun kuvaa netissä? Miten toimisit, jos sinusta julkaistaisiin sosiaalisessa mediassa video, kuva tai muuta sinuun liittyvää? Mitä Nikkilässä on sovittu jokaisen yksityisyyden suojaamiseksi?

Lapsista lähes kaikki omistivat älypuhelimien ja eniten lapset kertovat käyttävänsä aikaa internetissä Youtubessa, Netflixissä, Whatsapissa sekä pelaavansa erilaisia pelejä. Keskustelussa käsiteltiin myös eri sivustojen ikärajoja, sosiaalisessa mediassa olevia ihmisiä ja sitä kuinka netissä liikkuu myös ihmisiä, jotka eivät ole aina sitä mitä antavat ymmärtää. Sarjakuvien avulla pohdittiin huijaussivustoja, joissa pyydetään luovuttamaan omia henkilötietoja ja lapsilta kysyttiin, miten tulee toimia, mikäli netissä kohtaa jotakin epäilyttävää. Osa lapsista sanoi heti kertovansa asiasta aikuiselle ja toisten kertoman mukaan he omatoimisesti poistuvansa sellaisilta sivuilta.

Sarjakuvan avulla käsiteltiin myös nettikiusaamista. Suurin osa lapsista koki, ettei ole kohdannut nettikiusaamista. Pohdintaa herätti kuitenkin se, että nettiin ladattuja kuvia ja videoita voi käyttää kiusaamiseen, mikäli niitä jakaa eteenpäin. Ohjauksessa keskusteltiin myös siitä, ettei internettiin ladattuja tietoja saa sieltä koskaan täysin poistettua. Ohjaaja kertasi lasten kanssa myös Nikkilässä olevat säännöt muiden kuvaamisesta sekä jokaista koskevan salassapitovelvollisuuden.

9.2 Kyselylomakkeet

Turvallisuusohjauksen jälkeen kaikille lapsille annettiin kyselylomakkeet (LIITE 5), joka käsitteli sarjakuvien sisältöä sekä ymmärrettävyyttä. Lapsilla oli mahdollisuus saada aikuisen apua kyselylomakkeen täyttämiseen, mutta kaikki eivät sitä halunneet. Osa lapsista ei täyttänyt kyselyä välittömästi ohjauksen jälkeen, vaan he täyttivät sen ohjaajan avustuksella myöhemmin saman päivän aikana. Jälkeenpäin täytetyt

kyselylomakkeet saimme seuraavana päivänä ohjaajien kanssa pidetyssä haastattelussa.

Vastausten perusteella voidaan päätellä, että sarjakuvien käyttö työntekijöiden työvälineenä on hyödyllistä. Kuusi kahdeksasta vastasivat, että sarjakuvat ovat ymmärrettäviä. Viisi vastaajaa on omassa elämässään kohdannut joitakin sarjakuvien tilanteita aikaisemmin. Opitko sarjakuvista jotakin uutta? – kysymykseen vastasi vain kolme osallistujaa myöntävästi. Se voi olla positiivinen viesti siitä, että lapset ja nuoret ovat saaneet opetusta vaaratilanteisiin aikaisemmin ja oppineet jo hyvin toimintaohjeet erilaisiin vaaratilanteisiin. Havainnoinnissa kuitenkin huomasimme, että lapset antavat helposti ymmärtää osaavansa toimia omien taitojensa yli.

Kyselylomakkeen vastauksista voimme huomata, että osa vastaajista ei ollut ymmärtänyt kysymystä oikein ja näin ollen vastauksista joutuu päättämään, mitä sillä on tarkoitettu tai vastaus täytyy jättää kokonaan huomioimatta. Keskusteltaessa ja tarkentavia kysymyksiä esittäessä, lapsilta saa selkeämpiä ja tarkempia vastauksia, joten kyselylomakkeen vastauksia on osittain haastavaa tulkita sellaisinaan ilman havainnoinnin tuomaa lisätietoa. Tästä voimme päätellä, että jokainen kyselylomake olisi pitänyt täyttää ohjaajan kanssa, jolloin aikuinen olisi voinut tarkentaa kysymyksiä ja selvittää lapselle vielä paremmin mitä kysymyksellä tarkoitetaan.

Myös viimeinen kysymys antaa ymmärtää, että sarjakuvissa tuli uutta tietoa lapsille ja nuorille, vaikka enemmistö vastasi kieltävästi. Viimeiseksi kysyimme Missä tilanteissa uskot osaavasi toimia? Tulipalo, tapaturma ja sosiaalinen media saivat kaikki ”Kyllä” vastauksia neljä kappaletta ja ”En osaa toimia” sai vastauksia kaksi kappaletta. Viimeisen kysymyksen vastauksissa oli paljon hajontaa, siitä missä tilanteessa kukakin osaa toimia oikein ja missä ei osaa toimia. Perusteluita, että miksi ei osaa toimia eri tilanteissa ei ollut kirjoitettu. Kyselyssä oli myös mahdollista antaa vapaasti muuta palautetta, mutta muuta palautetta emme saaneet.

Myös turvallisuusohjauksen ajankohta on saattanut vaikuttaa kyselylomakkeiden sekä havainnoinnin tuloksiin. Ajankohtana turvallisuusohjaus oli järjestetty ensimmäiselle ryhmälle kello 17 – 18 ja toiselle ryhmälle 18 – 19. Turvallisuusohjaus oli siis illansuussa lasten koulupäivän jälkeen, joten yleinen ilmapiiri ohjaustuokiossa oli levoton.

9.3 Palautekeskustelu

Mukana turvallisuusohjauksessa oli Nikkilän perhepalvelukeskuksen neljä työntekijää. Seuraavan päivän haastatteluun heistä pääsi osallistumaan vain kaksi, joista toinen ohjasi turvallisuusohjauksen ja toinen oli mukana ohjauksessa toisen ryhmän kanssa. Haastattelussa Nikkilän työntekijät saivat vapaasti kertoa mitä ajatuksia sarjakuvat ja turvallisuusohjaus oli heissä herättänyt. Työntekijät olivat myös keskustelleet turvallisuusohjauksesta sekä sarjakuvista työntekijöiden kanssa, jotka eivät päässeet osallistumaan haastatteluun ja toivat esille kaikkien ohjauksessa mukana olleiden työntekijöiden näkemykset.

Näkemyksinään varsinaisesta turvallisuusohjauksesta työntekijät kertoivat, että lastensuojeluyksikössä lapset ovat keskivertoa hyvin paljon haastavampia, joten lasten keskittyminen on vaikeampaa, mikäli kaikki sarjakuvat käydään läpi kerralla. Tällöin yhteen sarjakuvaan ei voi käyttää aikaa 15:tä minuuttia enempää isossa lapsiryhmässä. Näin ollen työntekijöiden mukaan sarjakuvat toimivat parhaiten yksittäisinä ja ovat tuotteliaimpia yksilökohtaisissa keskusteluissa, jolloin aiheeseen pääsee pureutumaan syvemmin. Myös turvallisuusohjauksen ajankohta vaikuttaa tuloksiin. Jos turvallisuusohjaus olisi ollut mahdollista järjestää isolle lapsiryhmälle esimerkiksi koulupäivän aikana tai viikonloppuna olisivat tulokset saattaneet olla laajemmat.

Työntekijät kokivat sarjakuvien konkreettisuuden ja visuaalisuuden olevan toimiva työväline lasten turvallisuus- ja turvataitokasvatuksessa sekä olevan erinomainen tapa herättää keskustelua. Työntekijöiden näkemyksen mukaan sarjakuvat ovat moninainen työväline, joiden tukena voi käyttää toiminnallisia elementtejä, kuten rastitehtäviä, konkreettisia

poistumisharjoituksia, ensiapulaukun sisältöön ja alkusammutusvälineisiin tutustumista sekä erilaisia leikkejä. Sarjakuvia voi myös peittää ja käydä läpi yksi ruutu kerrallaan.

Sisällöltään sarjakuvat olivat työntekijöiden mukaan selkeitä niin, että molempien ohjausryhmien lapset ymmärsivät ne hyvin. Sarjakuvien ulkoasun he kokivat soveltuvan, puhuttelevan ja herättävän mielenkiintoa enemmän nuorisoryhmissä kuin pienten lasten kanssa. Sarjakuvat olivat olleet vaikeammat hahmottaa 7-vuotiaille, kun puolestaan 12-vuotiaita ne puhututtivat ja toimivat erinomaisesti. Erityisesti esimurrosikäisille sosiaalista mediaa käsittelevä sarjakuva on ajankohtainen ja mielenkiintoa herättävä aihe. Työntekijän mukaan pienille ja herkemmille lapsille sarjakuvien ulkoasu saattaa olla liian hurja. Lastensuojeluyksikön lasten ymmärryksen taso on erittäin vaihtelevaa, joten sarjakuvat on tärkeää käydä lasten kanssa yksityiskohtaisesti läpi.

Haastattelussa nostimme esille kysymyksen: "Olisiko ikärajoja pitänyt käsitellä sosiaalisen median sarjakuvassa?", sillä ikärajoista nousi keskustelua turvallisuusohjauksen aikana. Työntekijän mukaan on parempi, että ikärajakysymys tulee esille keskustelussa sarjakuvaa läpikäydessä, sillä sarjakuvien on hyvä herättää omaa harkintaa, ja opettaa lapsia kertomaan aikuiselle, mikäli ikärajat tulee internetissä vastaan. Internetinkäytössä ei ole kuitenkaan ikärajoja, joten lapset voivat periaatteessa katsoa ja käyttää netissä mitä vain. Myös vanhempien kanssa ikärajoista keskusteltu on tärkeää ja lapsen oma ikärajojen huomiointi linkittyy hyvin paljon lapsen itsesäätelyyn. Työntekijän mukaan kukaan ei pysty nettimaailmaa hallitsemaan, joten lasta on hyvä vastuuttaa.

Kyselylomakkeesta työntekijät olivat sitä mieltä, että se olisi ollut hyvä täyttää lapsen kanssa yhdessä keskustellen. Sarjakuvat olivat lapsille ymmärrettäviä, tuottivat keskustelua ja ajatuksia, mutta lomakkeen kysymykset olivat haastavia ilman lasta aktivoivaa keskustelua. Työntekijöiden mukaan lasten keskittyminen ei riittänyt lomakkeen täyttämiseen enää turvallisuusohjauksen jälkeen, joten se olisi ollut

tuotteliaampaa täyttää lapsen kanssa erikseen myöhemmin illalla, jolloin tulokset olisivat olleet toisenlaiset. Lapset olivat myös myöhemmin illalla keskustelleet sarjakuvista keskenään sekä työntekijöiden kanssa.

10 POHDINTA

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmat ovat merkittävä kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen ongelma (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2013). Suurin osa tapaturmista olisi ennaltaehkäistävissä, joten turvataitoja kehittämällä pystytään vaikuttamaan tehokkaimmin vaaratekijöiden syntymiseen, ennaltaehkäisyyn sekä onnettomuuksien vähentämiseen. Lapset omaksuvat aikuisilta turvallisuuskäyttäytymisen mallin jo nuorena, joten kasvattajilla ja vanhemmilla on olennainen vastuu turvallisuusasioissa.

Lainsäädännön valossa lastensuojeluyksiköiden tulee turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007, § 1). Lastensuojeluyksiköiden turvallisuudesta on vastuussa yksikön turvallisuusvastaava, jonka vastuulla on päivittää yksiköiden turvallisuuskansioita lainvoimaisiksi ja niihin tulisi sisältyä esimerkiksi palo- ja pelastussuunnitelma sekä kriisiviestintäsuunnitelma (Hurme & Kyllönen 2014, 26).

Lastensuojeluyksiköissä turvallisuus- ja ensiapukoulutukset kuuluvat työntekijöiden perustoimenkuvaan, mutta lapsille suunniteltuja ohjeistuksia onnettomuus- ja vaaratilanteissa on todella vähän tai ei ollenkaan käytössä. Opinnäytetyömme turvallisuussarjakuvat antavat työntekijöille työvälineen kehittää niin fyysiseen turvallisuuteen liittyvää turvallisuuskasvatusta, kuin myös henkisen turvallisuuden turvataitokasvatusta.

Tutkimuksemme sekä tietoperustan tietojen valossa voimme todeta, että turvallisuuden kehittämiseksi on tarvetta lasten kanssa tehtävässä työssä. Niin fyysiseen, sosiaaliseen kuin psyykkiseen turvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota, sillä ne ovat hyvinvoinnin perusta. Julkisen talouden kustannukset nousevat fyysisen ja henkisen pahoinvoinnin yhteydessä, jolloin ennaltaehkäisyllä on myös taloudellinen näkökulma.

Etenkin sosiaalinen media on ilmiönä melko uusi, jonka käyttöön tarvitsevat opastusta niin vanhemmat kuin lapsetkin. Sosiaalisen median nuoresta iästä johtuen tutkimustietoa siitä ja sen seurauksista on vielä tässä vaiheessa vähän saatavilla. Kuitenkin on jo todettu sosiaalisen median lisääntyneen käytön lisänneen myös sen kielteisiä sivutuotteita, kuten esimerkiksi nettikiusaamista.

Ennaltaehkäisevään työskentelyyn käytetään erilaisia strategioita, kuten lastensuojeluyksikön kasvatussuunnitelman ja ympäristön määrittelemisen sääntöjen ja säädösten avulla. Strategioita voi käyttää yksinään, mutta tehokkaimmin ne toimivat lastensuojeluyksikössä huomioimalla kohderyhmä ja sen tarpeet. Ennaltaehkäisy toteutuu parhaiten osallistamalla kohderyhmä työskentelyyn sekä kehittämällä työntekijöiden asiantuntijuutta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008, 23; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a; Lajunen ym. 2012, 33.)

Turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen avulla on mahdollista ennaltaehkäistä ongelmatilanteita sekä vaikuttaa lapsen turvallisuusasenteisiin, edistää ja kehittää lapsen itsetuntemusta, itsearvostusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä hyviä kaverisuhteita. (Lindfors 2012, 20; Lajunen ym. 2012, 29.) Opinnäytetyömme turvallisuussarjakuvat nimenomaan turvallisuus- ja turvataitokasvatuksen työvälineinä toimivat mielestämme odotetulla tavalla ja pystyimme tekemään niihin pieniä muokkauksia sekä lisäyksiä kyselylomakkeiden ja työntekijöiden haastattelun perusteella.

Ohjeet sarjakuvissa ovat hyvin yleispäteviä ja vaativat ohjaajilta tietoa, valmistautumista sekä lasten osallistamista sarjakuvien käyttöön. Sarjakuvia pystyy hyödyntämään monipuolisesti. Sarjakuvien tarkoituksena on opettaa lapsia toimimaan mahdollisissa vaaratilanteissa oikein. Vaikkakin sarjakuvat ovat yleispäteviä, ovat ne myös informatiivisia ja toivat turvallisuusohjauksessa saatujen tietojen valossa uutta tietoa lapsille. Sarjakuvia on helppo ottaa käyttöön myös muissakin lastensuojeluyksiköissä sekä oppimis- ja elinympäristöissä, kuin

pelkästään Nikkilän perhepalvelukeskuksessa. Lapset myös saavat tietoja ja taitoja toimia esimerkiksi koulussa ja kotona.

Opinnäytetyön julkaisuseminaariin on kutsuttu muidenkin Lahden kaupungin alaisten lastensuojeluyksiköiden turvallisuusvastaavia kuulemaan suunnittelemistamme turvallisuussarjakuvista ja niiden käyttötarkoituksesta. Seminaarin jälkeen myös muut yksiköt voivat ottaa turvallisuussarjakuvat käyttöönsä ja niiden avulla kehittää yksiköiden turvallisuus- ja turvataitokasvatusta. Sarjakuvissa on jätetty osoitepaikat tyhjiksi, jotta niihin voidaan lisätä kunkin yksikön osoite. Sarjakuvien pohjalta voi tehdä myös lisää uusia sarjakuvia tai soveltaa näitä kolmea sarjakuvaa, mikäli lastensuojeluyksiköissä nousee tarve ennaltaehkäistä myös muita turvallisuutta ja terveyttä uhkaavia tekijöitä.

LÄHTEET

Cowie, H. 2013. Cyberbullying and its impact on young people's emotional health and well-being [viitattu 2.4.2017]. Saatavissa:

<http://pb.rcpsych.org/content/37/5/167>

Ebrand. 2016. Some ja nuoret 2016 - Kyselytutkimus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Suosituimmat sosiaalisen median palvelut [viitattu

12.1.2017]. Saatavissa: [http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/2-](http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/)

[suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/](http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/2-suosituimmat-sosiaalisen-median-palvelut/)

Erkkola, J-P. 2009. Vuorovaikutteisuus sosiaalisessa mediassa – sosiaalisen median käsiteanalyysia. Puheviestinnän Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Forss, M. 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime time.

Haasio, A. 2013. Netin pimeä puoli. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin – Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: Avain.

Hintikka, K. 2017. Sosiaalinen media [viitattu 24.1.2017]. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media>

Huovila, T. 2006. "look" Visuaalista viestisi. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa – Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ikonen, L. 2013. Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Vehmersalmi: Radium-kirjat.

Kidscape – preventing bullying, protecting children. 2017. Who we are. Landmarks and achievements. [viitattu: 4.2.2017]. Saatavissa:

<https://www.kidscape.org.uk/who-we-are/history>

Koskinen, M. 2009. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisy [viitattu 24.1.2017]. Saatavissa:

http://www.edu.fi/turvallisuus_ja_liikenne/turvanetti/yksilon_ja_yhteiskunnan_turvallisuus/koti_ja_vapaa-aika/koti_ja_vapaa-ajan_tapaturmien_ekaisy

Lajunen, K. Andell, M. Jalava, L. Kemppainen, K. Pakkanen, M. Ylenius-Lehtonen M. 2012. Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Tampere. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. [viitattu 4.2.2017]. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence=1

Lajunen, K. Ahl, N-M. Andell, M. Laakso, M-L. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille – perusteita ja periaatteita. Teoksessa: Lajunen, K. Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (toim.) Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=piika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Liikenneturva. 2016. Lapsi eri-ikäisenä [viitattu: 8.2.2017]. Saatavissa:

<http://www.liikenneturva.fi/fi/eri-ikaisena/lapset-0-14/lapsi-eri-ikaisena>

Lindfors, E. 2012. Turvallinen oppimisympäristö, oppilaitoksen turvallisuuskulttuuri ja turvallisuuskasvatus – käsitteellistä pohdintaa ja tutkimushaasteita [viitattu 24.2.2017]. Teoksessa Lindfors, E. (toim.) Kohti turvallisempaa oppilaitosta – Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita. Tampereen yliopisto: Kasvatustieteiden yksikkö, 12–28. Saatavissa:

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65529/kohti_turvallisempaa_oppilaitosta_2012.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2008. Selvitys lasten tapaturmien ehkäisystä – Lasten turvaksi – hanke 2007-2009 [viitattu 24.2.2014].

Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: <https://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e05353254b73afcfc7801c9cb67ecbe8/1490197424/application/pdf/6028782/Lapsenturvaksi-hanke.pdf>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2016. Turvallisuuskasvatus [viitattu 22.11.2016]. Saatavissa:

<http://www.mll.fi/kasvattajille/turvallisuuskasvatus/>

Markkula, J. & Råback, M. 2009. Lapset. Teoksessa Tiirikainen, K (toim.) Tapaturmat Suomessa. Helsinki: Edita, 162-171.

Nikkilän perhepalvelukeskuksen pelastussuunnitelma 2015.

Pekkarinen, K. 2016. Nikkilän lapsiperhepalveluiden johtaja. Haastattelu 21.11.2016.

Pelastakaa Lapset ry. 2011. Suojele minua kaikelta. Tietoa internetin ja digitaalisen median osuudesta lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön lasten kanssa ja heidän hyväkseen toimiville ammattilaisille. [viitattu: 4.2.2017]. Saatavissa: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/e25eededaf30dc55966ddb58cf8d2161/1486184537/application/pdf/1259878/PeLa_SHK_esite_web.pdf

Pelastuslaki 379/2011. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Pelastustoimi. 2007. Kodin turvaopas - Suojele itseäsi ja muita [viitattu: 09.02.2017] Saatavissa: <http://turvaopas.pelastustoimi.net>

Perusopetuslaki 628/1998. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perustuslaki 731/1999. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Piirainen, L. 2011. ”Turvallinen koulu on paikka, jossa tuntee olonsa turvallisiksi.” – 6. – 9.luokkalaisten kokemuksia ja näkemyksiä turvallisesta koulusta. Kasvatustieteen Pro gradu-tutkielma. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto.

Repo, K. & Nätti, J. 2015. Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa: Lahikainen, A., Mälkiä, T. & Repo, K (toim.) Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino, 80-107.

Räisänen, L. 2013. Ammattikasvattajien näkemyksiä mediakasvatuksen käytännöistä ja materiaaleista. Lapin yliopisto. [viitattu: 5.2.2017].

Saatavissa:

<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59853/Raisanen.Laura.pdf?sequence=2>

Räsänen, H. 2009. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät [viitattu 22.02.2017].

Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/Documents/4_Kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. [Viitattu 22.02.2017]. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa:

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Sanastokeskus TSK. 2010. Sosiaalisen median sanasto [viitattu 24.1.2017]. Saatavissa:

http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto

Shariff, S. 2009. Confronting Cyber-Bullying: What Schools Need to Know to Control Misconduct and Avoid Legal Consequences [viitattu 31.3.2017].

Saatavissa Lahden ammattikorkeakoulun sisäisin tunnuksin:

<https://ebookcentral-proquest-com.aineistot.lamk.fi/lib/lamk-ebooks/reader.action?docID=412752>

Ståhle, R. 2011. Ihana Internet ja Norsun muisti - Karis Telefon Ab.

Finnet-liitto ry. [viitattu: 5.2.2017] Saatavissa:

<http://www.karistelefon.fi/fi/meista/konserni/lapset-ja-netti/nettiopas>

Suomen pelastusalan keskusjärjestö. 2017a. Paloturvallisuutta lasten kanssa [viitattu 08.02.2017]. Saatavissa:

<http://www.spek.fi/Suomeksi/Turvatietao/Paloturvallisuus/-Lasten-kanssa>

Suomen pelastusalan keskusjärjestö. 2017b. Opettele useampi pelastusreitti [viitattu 09.02.2017] Saatavissa:

<http://www.spek.fi/Suomeksi/Turvatietao/Paloturvallisuus/-Lasten-kanssa/Turvaan---ei-piiloon>

Suoninen, A. 2012. Lasten mediabarometri 2012 - 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö [viitattu 24.1.2017]. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 62. Saatavissa:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2012.pdf>

Suoninen, A. 2013. Lasten mediabarometri 2013 – 0-8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010 [viitattu 24.1.2017].

Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 75. Saatavissa:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>

Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. PunaMusta Oy. [viitattu 24.3.2017]. Saatavissa:

<http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2009. Turvallinen elämä lapsille ja nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. 2013. Suurin osa tapaturmista sattuu vapaa-aikana - tapaturmien ehkäisemiseksi ohjelma [viitattu 2.4.2017]. Saatavissa: <http://www.tukes.fi/fi/Ajankohtaista/Tiedotteet/Yleiset/Suurin-osa-tapaturmista-sattuu-vapaa-aikana---tapaturmien-ehkaisemiseksi-ohjelma/>

Yliopistopaino. Raportti 27/2009. Helsinki. [Viitattu: 08.02.2017]

Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80390/ea565dd9-34e5-4e74-bcc6-27e567de2a96.pdf?sequence=1>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015a. Turvataitokasvatus [viitattu 14.11.2016]. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/turvataitokasvatus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015b. Lapset ja nuoret [viitattu 22.11.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/tapaturmat/lapset-ja-nuoret>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Tapaturmien ehkäisyn opetus [viitattu 03.02.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/tapaturmat/lapset-ja-nuoret/koulu-ja-oppilaitos/tapaturmien-ehkaisyn-opetus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Tapaturmien ehkäisy [viitattu 31.10.2016]. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/tapaturmat/tapaturmien_ehkaisy

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2016c. Koululaisten ja opiskelijoiden tapaturmat lukuina [viitattu 8.2.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/tapaturmat/lapset-ja-nuoret/koulu-ja-oppilaitos/koululaisten-ja-opiskelijoiden-tapaturmat-lukuina>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelulaitokset. [viitattu 24.1.2017.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun->

[kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-
muodot/lastensuojelulaitokset](#)

Tiirikainen, K. 2009. Tapaturmat kotiympäristössä. Teoksessa Tiirikainen, K (toim.) Tapaturmat Suomessa. Helsinki: Edita, 78–82.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

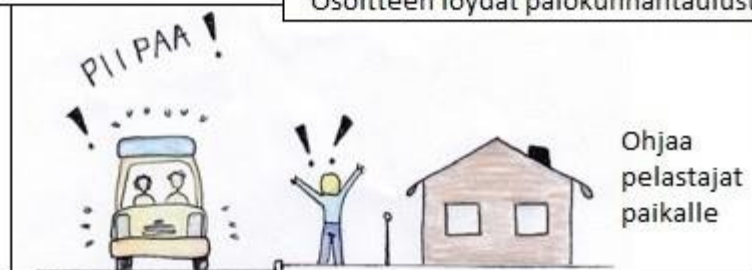
Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö [viitattu 22.3.2017]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

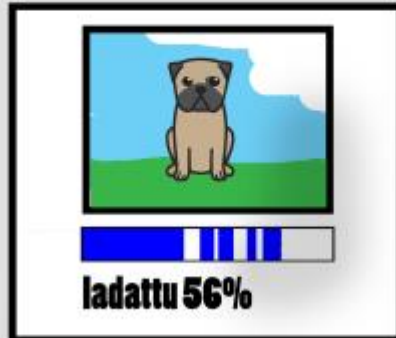
LIITTEET

LIITE 1.

Miten toimia kun
HÄTÄ

Sosiaalinen media

Annettuja tietoja ja valokuvia ei saa koskaan poistumaan internetistä

Älä luovuta henkilötietojasi

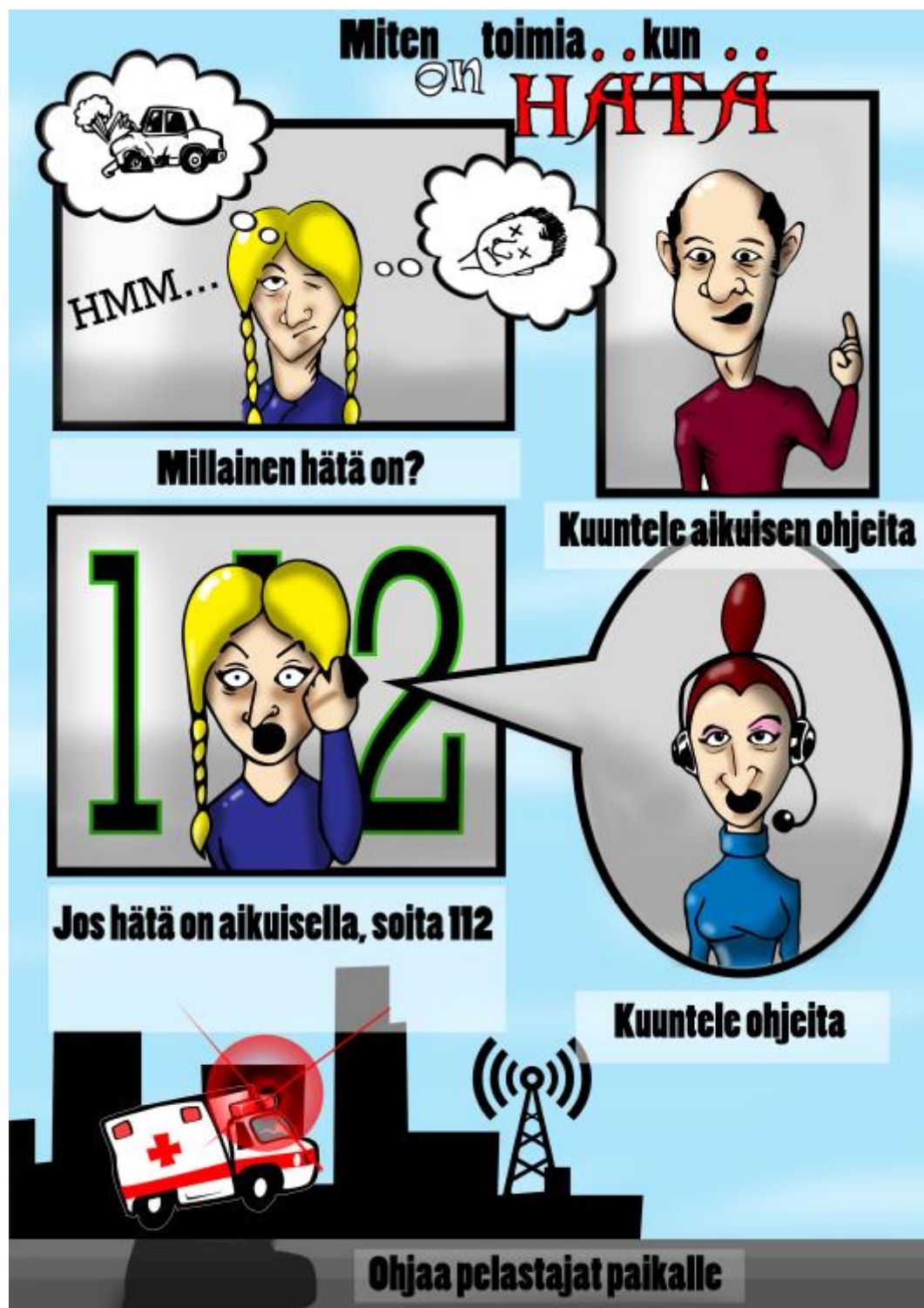
Älä kiusaa netissä

Muista, että netissä esiintyy myös huijareita

Kerro aikuiselle jos kohtaat jotain epäilyttävää

Miten toimia kun

Varoita >> Pelasta

Poistu >> Soita 112

Älä poistu kokoontumispaikalta ilman lupaa

LIITE 5.

Palautekysely Nikkilän perhepalvelukeskuksen lapsille ja nuorille turvallisuussarjakuvan toimivuudesta.

Rastita oikea vaihtoehto ja **perustele** vastauksesi tarvittaessa.

1. Ovatko sarjakuvien tilanteet ja kuvat ymmärrettäviä?

- Kyllä
- Ei. Miksi ei?

---

2. Oletko kohdannut aikaisemmin sarjakuvien tilanteita omassa elämässäsi?

- En
- Kyllä. Mitä tilanteita?

---

3. Opitko sarjakuvista jotakin uutta?

- En
- Kyllä. Mitä uutta?

---

4. Missä seuraavista tilanteista uskot osaavasi toimia:

- Tulipalo
- Tapaturma

- Sosiaalinen media
- Jos et, niin miksi?

---

5. Muuta palautetta:

LIITE 6.

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme Nikkilän perhepalvelukeskuksessa opinnäytetyötä, minkä aiheena on turvallisuussarjakuva turvataitokasvatuksen työvälineenä lastensuojelulaitoksessa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyy sarjakuva yleisimmistä vaaratilanteista, joita voi ilmetä lastensuojeluyksikössä ja/tai lasten arkisessa elämässä sekä ohjeistus miten näissä tilanteissa toimitaan. Valmis sarjakuva käydään läpi yhdessä Nikkilän ohjaajien ja lasten kanssa, jotta voimme varmistua sarjakuvan selkeydestä ja toimivuudesta. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen sarjakuva jää Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalveluille turvallisuuskasvatuksen työvälineeksi.

Lasten osallistuminen on vapaaehtoista, emmekä kirjaa heistä mitään henkilötietoja muistiin. Kun olemme käyneet sarjakuvan lasten kanssa läpi, niin keräämme heiltä anonyymisti palautetta sarjakuvista.

Terveisin,

Katja Jurvanen, Selina Marttunen ja Juha-Matti Tolvanen

Voitte esittää kysymyksiä ja pyytää lisätietoa osoitteesta

juha-matti.tolvanen@student.lamk.fi